

Ulvolden
på Selsverket
1596 – 1996

Kjell Arne og Per Erling Bakke

Ulvolden på Selsverket 1596 – 1996

*Ei bok om garden, menneskene og dagliglivet
i Ulvoldenslekta på Selsverket i Sel.*

Et samarbeidsprosjekt mellom etterkommerne.

1996

Manuskript: Per Erling Bakke
Manuskript/redigering: Kjell Arne Bakke

Grafisk formgivning, sats, repro, trykk og innbinding:
Engers Boktrykkeri A/S, Otta.

© Kjell Arne Bakke, Sinsenvn. 71, 0586 Oslo

Foto:

Private familiebilder
Pelle Hedlund (okkupasjonsbilder)
Edvin Bråthen (mosetaking)
Ragnhild og Per Bakke (nyere bilder)
Arne Bergsvendsen (utlånt gardsbilde)

Illustrasjon/tegning: R.A. Styker

Opplag: 200

ISBN 82-993992-0-3

Ulevolden. 1.ste led er navnet på elven Ula, som her løber ud i Laagen.
Elvenavnet er uden tvil dannet af urd, stenhob. (Kilde: Norges Land og Folk, 1913.)

Forord

Denne slektsboka er laget i anledning Ulvolden-familiens slektstreff på Rapham Høyfjellshotell 5. oktober 1996.

For 400 år siden – trolig i 1596 – ble stamfaren til dagens Ulvolden-slekt født under navnet Halvor Rasmusson Ulmo. På 1600-tallet ble han leilending på Ulvolden, og kalte seg for Halvor (Hallvard) Ulvolden. Det var han som fant ei kopperåre på Rusthøa, og som var den direkte foranledningen til at det ble startet gruvedrift der og seinere kopperverk på Selsverket.

På denne tida for 250 år siden – den 22. september 1746 – ble det stadfestet at Ulvolden ble sjøleiegård. Denne datoen i 1746 ble kjøpt på garden tinglyst, og eier var Beret Engebretsdatter Skjenna fra et annet slektsledd. Beret, som ble født for 300 år siden, kjøpte garden under en auksjon på Breden. I 1820 går garden ut av slekta, men den blir kjøpt tilbake i 1845 av oldefaren til dagens eldre-generasjon: Syver Pedersen Ulvolden, født Kleivmellem. På denne måten kan familien under årets slektstreff feire både 400 års jubileum, 250 års jubileum og et noe forsinket 150 års jubileum.

Boka er et resultat av blant annet muntlige og skriftlige bidrag fra slektshistorisk interesserte etterkommere av Syver og Anna Wold og Elias og Anne Ulvolden, Selsverket i Sel kommune. Det er vårt håp at dagens og kommende generasjoner i de to familiegreinene vil ha stor nytte og glede av boka. Uten den kunne vi ha risikert at det meste av slektas historie smått om senn ville ha blitt glemt. Vi så det derfor som viktig at de som i dag kjenner historien, eller som sitter på viktig kildemateriale, bidro med egne minner og opplysninger som belyser forfedrenes og gardens historie.

Boka er samtidig lokal- og kulturhistorie for Selsverket tettsted og Mysuseter. Vi oppfordrer andre slekter til også å samle historisk materiale for sin egen families del, men også for å utfylle det bildet vi gir av livet på Selsverket og Mysuseter. Bruk gjerne boka i annet lokallhistorisk arbeid, men husk å oppgi den som kilde. Det er ikke tillatt å foreta ettertrykk uten avtale.

Oslo/Otta, 3. september 1996

Kjell Arne og Per Erling Bakke

Innhold

Kapittel 1

FRÅ RIKTIG GÅMMÅLT

Perioden 1596 – 1996	11
400 års jubileum i år	11
Sammenhengende brukerrekke	13
Mektig greve	14
Sjøleigargard i 250 år	14
Stille før «stormen»	15
Storofsen ødela alt	17
Kjøper og selger	17
Slektsgard igjen	20
De fire siste eierskiftene	21
Skogen i dag	21

Kapittel 2

FIRE SYVERE PÅ RAD

Perioden 1821 – 1939	23
Gift med tremenningen	23
Bestefar 'n Sjul som døm keila'n	24
Føderådskontrakta fra 1889	27

Kapittel 3

PRESTEGARDEN

Perioden 1891 – 1994	29
Elias og Anne	29
Som far så sønn	30

Kapittel 4

FAMILIEN PÅ ULVOLDEN

Perioden 1888 – 1954	35
Syver og Anna	35
Gardguten	36
Vanskelig i tjuåra	37
Legebesøk	40
Byggmesteren	41
Fortjente juling	42
Tvillinger	43

Minstejenta døde	44
Mor og far	45
På føderåd	45

Kapittel 5

TOMAS WOLD

Perioden 1868 – 1955	49
Hjemvendt norsk-amerikaner	49
På Finslethaugen	50

Kapittel 6

ARBEID OG FRITID

Perioden 1924 – 1945	53
Kar- og kvinnfolkarbeid	53
Høst- og vinterarbeid	54
Helg og høytid	55
Sjøhjulpne	55
Skolegang	56
Samlingssted for unger	58

Kapittel 7

BESØKENDE

Perioden 1908 – 1940	61
Jernbanefolk	61
Sterk og rolig kar	61
Ærekjær bankmann	61
Tater og vegfolk	62

Kapittel 8

KRIG OG OKKUPASJON

Perioden 1940 – 1945	65
Kronprinsen på Ulvøyllom	65
Overbefolket i Drogen	66
Alene mot mitraljøsene	67
Rømte til fjells	68
Lite mat	70
Tyskerne flyttet inn	71
Lurte tyskeren	72
Meldeplikt for far	72
Også snille tyskere	73
Påska 1945	75
Farlig saluttering	76
Turistene tilbake	77

Kapittel 9	
MYSUSETER	
Perioden 1746 – 1973	79
Gamle kløvveger	79
Kjerreveg neste	80
Turisttrafikk	81
Glitterdalsjenta	82
Ultungen	82
Kåsholet	83

Kapittel 10	
SETERLIVET	
Perioden 1746 – 1970	85
Til seters	85
Ysta og kinna	86
Gildt for barna	87
Møkjakoken tok åt	88
Ulvoldssetra	88
Budeias beretning	90
Egne produkter	91
Nok å gjøre	92
Dragning mot bygda	93

Kapittel 11	
MÅSSÅTÅKING	
Perioden 1746 – 1960	95
Årleårs hundretals lass	95
Tjue lass nok	96
Syvers første tur	97
Vågal ferd	98
Forkjørsrett for bestefar	98

Kapittel 12	
SYVER ULVOLDEN	
Pensjonert gardbruker og altnuligmann	101
Vesl-Syver på fjellet	101
Om Mysuseter	103
Om garden	104
Om vatningen	106
Om krigsvåren	107
Tidlig «pensjonist»	108

Fortellerne i boka

Syver Ulvolden, Selsverket, født 18. juni 1917

Ola Ulvolden, Vågåmo, født 31. august 1921

Anne Marie Mæhlum, Otta, født 5. mai 1924

Engebret Ulvolden, Selsverket, født 7. mai 1925

Rolf Ulvolden, Otta, født 31. august 1930

Ragnhild Bakke, Otta, født 20. juli 1933

Knut Ulvolden, Dovre, født 20. juli 1933

Arne Ulvolden, Bergen, født 18. august 1935

Perioden 1596 – 1996

400 års jubileum i år

For 400 år siden – trolig i 1596 – ble stamfaren til dagens Ulvolden-slekt født. Han fikk navnet Halvor Rasmusson Ulmo. Han er også omtalt som Hallvard Ulvolden, og var trolig leilending på Ulvolden på 1600-tallet. Hallvard er en kjent variant av navnet Halvor.

Ifølge lokal bergverkshistorie var det brukeren på Ulvolden, Halvor Ulvolden, som fant ei kopperåre på Rusthøa, der han hadde utslått. Halvors funn før-

Ulvolden i 1902/03.



*Halvor Rasmusson
Ulmo
født omkring 1596*

*Sønner:
Rasmus Halvorsson
Ulmoen
fødselsår ukjent
død 1711*

*Lars Halvorsson
Ulvollen
født 1631
dødsår ukjent*

te til at det ble startet gruvedrift på Rusthøa i årene fra 1624. Seinere ble det kopperverk på Selsverket.

Halvor Rasmusson Ulmo er nevnt i skattelistene fra 1620-åra. Det betyr at han da var minst 25 år, som var myndighetsalderen på den tida. På bakgrunn av dette og annet kildemateriale anslår arkivleiar Tor Stallvik i Nordalsarkivet i Vågå fødselsåret hans til omkring 1596. Antatt fødselsår og tida for funnet av kopperåra tatt i betraktning, tyder på at han var bruker på Ulvolden enten før 1623/24, eller noe seinere. Trolig fant han kopperåra først, og ble bruker på Ulvolden noe lenger ut på 1600-tallet.

I 1623/24 ga nemlig Peder Loftsgard tre daler i førstebygsel for en liten engeplass – «Wlluold». Jordeboka opplyser at han bruker navnet Ulvollen på plassen, som hadde en skatteverdi av tre skinn. Skinnbegrepet, som tilsvarte verdien av ett skinn, ble brukt for å angi skatteverdien når man betalte landskyld – i dagens språkbruk «eiendomsskatt».

Hvem som var brukere framover på 1600-tallet, forteller kildene ikke noe om. Garden kan være lagt under Loftsgard, den kan ha vært brukt sammen med Ulmogardene eller ha vært nedlagt. Fra midten av 1600-tallet og fram på 1800-tallet kan man imidlertid kildefeste ei sammenhengende brukerrekke. Ifølge Tor Stallvik ser det ut til at den nåværende Ulvoldenslekta har samme rot som den som satt på garden i denne perioden. Felles stamfar for begge var trolig Halvor Rasmusson Ulmo (Halvor Ulvolden)

Halvor fikk to sønner – Lars i 1631, Rasmus noe før. Om Halvor vet vi ellers at han i 1645 betalte koppskatt for seg og kona. «Kopp» kommer av det tyske ordet «kopf» – hode. Det var en skatt som ble betalt per hode – for alle personer over en viss alder.

I 1660/61 fikk Rasmus bygsel på en liten rydningsplass under kopperverket. Han tar navnet Ulmoen, mens broren tar navnet Ulvollen, trolig etter gardsnavnene. Den nåværende Ulvoldenslekta stammer fra Rasmus, mens den gamle Ulvoldenslekta, som hadde garden til først på 1800-tallet, stammer fra Lars.

Sammenhengende brukerrekke

Lars Halvorsson Ulvollen var bruker på Ulvolden. Etter Lars er Ulvoldengarden i slekta fram til 1820 – først i ei sammenhengende brukerrekke til 1746, deretter er gardbrukerne sjøleigare. Lars var ifølge manntallet 35 år i 1666, og etter alderen å dømme må han ha vært bruker etter 1656, da han ble myndig.

I 1666 ble garden klassifisert som ødegard med en verdi på en halv hud. Verdiangivelsen hud var delt opp i flere skinn. Skinn tilsvarte verdien av skinn av ei geit eller en kalv, mens hud tilsvarte verdien av et større dyr. Ved matrikkelrevisjonen to år seinere eies garden av stattholder Gyldenløve. Matrikkel er for øvrig et offentlig register som omfatter alle faste eiendommer på landet og deres skatteverdi. Ulvolden har dermed vært krongods, og har tilhørt Kongen. Lars var leilending, og festet garden av Gyldenløve.

Gyldenløve og den øvrig adelen i landet eide på den tida omlag åtte prosent av alt jordegods, 31 prosent var krongods og 21 prosent var kirkegods. Embetsmenn og borgerne eide omlag fem prosent. 20 prosent av jorda ble brukt av storbønder, mens 15 prosent ble bygslet fra storbønder og videre til leilendinger. I 1660-70 åra ble mye krongods, adelsgods, embetsmannsgods og bøndenes leilendingsgods solgt til bygselsmannen på garden, og de ble sjøleigarer. Dette var imidlertid ikke tilfelle for Lars på Ulvolden.

I 1668 sår Lars to tønner korn, han før på åtte kyr og to hester, og han skatter for to kverner. Engen er god, og det hører med skog til bruk for garden. Garden har sommerbeite på Mysusetter. Det er imidlertid usikkert om man dermed kan slutte seg til at det alt på denne tida hører med seterkve på Mysusetter.

På tinget i Vågå den 11. oktober 1682 vitner Jakup Mælum og Anders Veggum om at kvernhusene under Ulvollen og Loftsgard er rast ned og ødelagt. Ikke kan de repareres heller, da de ligger for nær koppverket. Trolig ble den utligna skatten på en halv daler årlig ettergitt.

Mektig greve

Kongen hadde rett til malmforekomstene, og han ga verkseieren utstrakte rettigheter i bergverkets område. Privilegiene ga blant annet rett til all vannkraft som fantes, samt alle malminn. Verkseieren kunne også kjøpe de gardene og eiendommene i området som han mente var nødvendig. Det var det som skjedde med blant annet Ulvolden.

*Halvor Larsson
Ulvollen
født 1663*

*To sønner, derav:
Lars Halvorsson
Ulvollen
født 1691, død 1743*

Den ene av sønnene til Lars – Halvor Larsson Ulvollen – tar over som ny bruker etter far sin. I 1711 betaler han skoskatt for kone og to barn. Skoskatten var for dem som brukte sko. Det ble derfor ikke betalt slik skatt for de minste barna.

Så sent som i 1723 er Halvor registrert som bruker på Ulvollen. Han bygsler av eieren, Ferdinand Anton, greve av Danneskjøld og Laurvigen, som blant mye annet også eide flere gardar på Selsverket. Ferdinand Anton var for øvrig sønn av Ulrich Frederik Gyldenløve, også han greve av Danneskjøld og Laurvigen.

Samme år, 1723, dør Halvor, og det blir holdt skifte etter ham. Lars og den 11 år yngre broren arver. Lars blir etter hvert ny bruker på Ulvollen sammen med kona Beret. Lars og Beret får sju barn i årene mellom 1722 og 1741. De driver garden sammen inntil Lars dør i 1743. Beret driver garden videre.

Sjøleigargard i 250 år

22. september 1996 er det nøyaktig 250 år siden det ble stadfestet at garden Ulvolden ble sjøleigargard, og at den dermed kom på hendene til brukeren. På denne datoen i 1746 ble skjøtet på garden tinglest (tinglyst), og eier var Beret Engebretsdatter Skjenna. Hun var enke etter Lars Halvorsson Ulvollen, som døde i 1743, og datter av en av tipp-tipp-tippoldefedrene til dagens eldregenerasjon i Ulvolden-familien.

I 1742 solgte Greven av Danneskjøld og Laurvigen unna eiendommer på Selsverket og omkringliggende områder. Storbonden Tosten Olsson Hjelle fra

*Lars Halvorsson
Ulvollen
født 1691, død 1743*

*Gift med:
Beret Engebretsdatter
Skjenna
født 1696, død 1779*

*Barn, blant annet:
Anders Larsson
Ulvollen
født 1731, dødsår
ukjent*

*Ola Larsson Ulvollen
født 1736, død 1807*

Dovre kjøpte da flere gardar, deriblant Ulvolden. Storbonden gikk under navnet «Rik-Hjellin» fordi han hadde mange gardar i dalen. Han drev ikke gardene sjøl, men hadde leilendinger som brukere. Kjøpet ble tinglyst den 28. februar 1743, men «Rik-Hjellin» overholdt trolig ikke de avtalte forpliktelsene.

Den 17. desember 1743 ble derfor garden, som var verdsatt til seks skinn, lagt ut på auksjon etter krav fra Claus Benediche og Iver Eliasson. De to er på denne tida omtalt som deleiere – participanter – av kopperverket, men det er noe uklart om det var deres posisjon under auksjonen. Sikkert er det imidlertid at de hadde pant i garden. Eliasson bodde for øvrig på Aasaaren.

Auksjonen ble ledet av sorenskriver Niels Hauridz, som gir Beret tilslaget. Hun kjøper garden for 310 riksdaler, og får auksjonsskjøte. Riksdaler var for øvrig fellesnevning for alle dalersummer på 1600- og 1700-tallet.

Beret driver garden fram til 1758. Da skjøter hun garden over til to av sønnene sine, Anders Larsson Ulvollen og Ola Larsson Ulvollen. De får hver sin halvpart, som tilsvarer en verdi på tre skinn for hver. Sønnene overtar også den underliggende plassen Grønli, alt til en pris av 200 riksdaler for hver. Seter og kvern følger med.

«Til forhandling iblandt andre indfant sig Beret Engebretsdatter som Oppsidder der til samme. Ved bud og overbud blev høystbydende paa samme for dend summa 310 Rd. som ingen vilde overbyde. For nevnte Gaard Ulevolden af Skyld 6 skind ble Beret Engebretsdatter tilslagen for dend ombudne Summa Trehundrede og Ti Rigsdaler».

(Gjenpart av hjemmelsbrev paa Ulevolden. Utskrift af Nordre Gudbrandsdalen Sorenskriveries Skjøde- og Pantebog)

Stille før «stormen»

I september 1762 gir Anders og Ola mora føderåd. Beret skal årlig ha fire tønner korn, en halv tønne

*Lars Andersson
Ulvollen
fødsels- og dødsår
ukjent*

*Lars Olsson Ulvollen
født 1766, død 1811*

*Frik (Fredrik) Olsson
Ulvollen
født 1776,
dødsår ukjent*

rug når hun vil være for seg sjøl, framfødsel av to kyr og åtte småfe, varmt hus og ei sømmelig gravferd. Garden har nå 32 mål åker og 30 mælinger (114 mål) england. Det går med åtte tønner til såing, og avlingen er på 35-40 tønner korn. På garden er det to-tre hester, 12-14 kyr og 20 småfe. Sønnen Ola er på den tida utkommandert som soldat til det dansk-tyske konfliktområdet Holstein.

I 1789 gir Anders skjøte til sønnen Lars Andersson Ulvollen på halve garden. Den er verdsatt til 3 skinn, og Lars betaler 150 Riksdaler. Samme år overdrar også Ola Larsson Ulvollen sin gardpart til sin sønn, Lars Olsson Ulvollen. Denne halvparten er også verdsatt til tre skinn, og sønnen må ut med 199 riksdaler for å få skjøtet i sitt navn.

Begge overdragelsene skjer kort tid før Storofsen. Det var en voldsom flomkatastrofe som rammet Gudbrandsdalen og omliggende strøk. Mange gardar ble ødelagt, det var utallige skred fra dalsidene, og elva Lågen førte med seg så mye gjørme at fisken døde i Mjøsa.

Sammen med søskenbarn og navnebror Lars, som nå har den andre halvparten av garden, gir Lars Andersson Ulvollen et skyldbrev på 298 Riksdaler til enka etter Hans Toksen, Mari Johannesdatter. Hun får da 1. prioritet i hele Ulvollen som fortsatt er verdsatt til seks skinn.

Lars Olsson Ulvollen har garden bare kort tid, og selger den til bror sin, Frik (Fredrik) Olsson Ulvollen.

I 1801 selger Frik halve garden, Søre Ulvolden, til Jon Hansson Bergseng for 199 riksdaler. Frik er den siste fra den gamle Ulvolden-slekta som eier denne gardparten.

Ved folketellinga i 1801 eier Lars Syversson (Loftsgard) Ulvolden, Nordre Ulvolden. Han kjøpte denne gardparten, trolig i 1790-åra, og foreldra hans flyttet inn på en husmannsplass som lå under gardparten.

Storofsen ødela alt

Etter 1789 ser vi at eierne skifter ofte, noe som naturlig nok skyldes Storofsens ødeleggelse. Skadene etter storflommen fikk enorme følger for Ulvolden. Flomvannet vasket vekk jorda, og tilbake lå grus og steinmasser. Elva tok seg nytt far gjennom eiendommen, og storparten av jorda ble liggende på den andre sida av elva.

I skadetaksten går det blant annet fram «At af Engelandet som er 30 Mælinger, er i bund og grund aldeles ødelagt ved Elvens overskyllelse 20 Mælinger.» Gardverdien ble mer enn halvert, og eieren ble som en erstatning gitt skattefrihet i 18 år. De seinere overdragelsene av eiendom på andre elvebredd må antas å ha både praktiske og økonomiske årsaker.

Fra nyere tid kjenner vi dette eksemplet, som illustrerer de store bevegelsene av stein og grusmasse:

Det blir fortalt at Ola Ulmo d.e. drev å staura der Gamlegarden lå før Ofsen, på nåværende Ulmojordet. Spettet gikk langt ned. Han spadde opp, og fant da ei helle som spettet hadde slått igjennom. Det viste seg å være en gammel brønn der. Den hadde nok tilhørt Gamlegarden, og var fra tida før Ofsen la jorda under stein og grus.

Kjøper og selger

På 1800-tallet skiftet Ulvolden eiere ofte. Etter at Frik hadde solgt Søre Ulvolden ut av slekta, eide disse personene denne gardparten:

Fra 1801:

Jon Hansson Bergseng.

Fra 1804:

Peder Kristensson Ulvolden.

Fra 1809:

Kristen Olsson Veggum.



Ulvolden omkring 1920.

Hvordan det henger sammen er uklart, men i 1811 selger Frik (Fredrik) Olsson Ulvollen, som solgte Søre Ulvolden til Jon Bergseng i 1801, halvdel av øya Ulvollsøyen til Ola Olsson Aasoren for 140 riksdaler. 18. desember 1815 overdrar Frik (Fredrik) Olsson Ulvollen et jordstykke under Ulvollen til Ola Olsson Aasoren (Ole Olsen Aasoren), den yngste. I tinglysningssapiret heter det:

«Overdrager til Brug og Raadighed, til velakte Ole Olsen Aasoren den yngste, et under min eiende Gaardepart Ullevolden, hørende Jordstykke, sør med Elven, tillige med den nederste halve Deel af min Sæterqvee, og halve Sæterhusene, imod at svare for samme udi Afgift til Gaardeparten Ullevoldens Eier, Aarlig 24 Rigsbankskilling.»

I 1820 selger Frik Olsson halve garden – trolig Nordre Ulvolden – med skatteverdi tre skinn, til Kristen Olsson, som fra før eier Søre Ulvolden. Hele

garden er nå samlet under én eier, og er dermed ute av slekta.

Deretter skjer disse overdragelsene:

1827:

Ola Olsson Aasaaren får skjøte på Ulvollen, og skal svare føderåd til stefaren Kristen Olsson og mora Jøa Olsdatter.

1831:

Ola Olsson Ulvollen selger engelandet Ulevollsvollen, til Ingebrigt Jehansson Botten for 150 speciedaler, samt en årlig avgift til garden Ulvollen på 24 skilling, enten i arbeid eller penger.

1833:

Ingebrigt Jehansson Botten selger engelandet Ulevollsvollen til Torgeir Pedersen Kleivmellom for 200 speciedaler. Den årlige avgift på 24 skilling til Ulvollens eier følger handelen.

(Etter avtale mellom eierne av Kleivmellom og Ulvolden ble den årlige avgift sletta i 1969.)

1833:

Ola Olsson Ulvollen selger garden, skatteverdi seks skinn, til Per Persson Enstad fra Lesja for 500 speciedaler.

1835:

Per Persson Enstad selger garden tilbake til Ola Olsson Ullevollen.

1836:

Ola Olsson Ulvollen betaler det han skylder til Ola Friksson Skjenna, som får avlinga på ei seterløkke for årene 1837 og 1838. Han får også ta ut ett mål bygg fra åkeren.

Slektsgard igjen

Fra 1845 er begge gardpartene i slekta igjen – i den slektgreina som går tilbake til Beret Engebretsdatter Skjenna, som kjøpte garden på auksjon i 1743. Syver Pedersen Kleivmelle, født i 1821, kjøper da garden av Ole Gundersen Moen. Syver er etterkommer av slektas stamfar Rasmus Halvorsson Ulmoen (Halvor Ulvolden) som levde på 1600-tallet. Syver var dessuten oldefar til dagens eldregenerasjon.

Gardens gamle skatteverdi var satt til seks skinn, den nye til to skylddaler. Skylddaler var den gamle enheten for beregning av gardenes skatteevne, fra 1863 ble enheten erstattet med skyldmark, som er delt opp i hundre skyldøre.

Syver kjøpte garden for hundre speciedaler. Speciedaler ble innført i 1816, og var delt opp i fem ort, som igjen var delt opp i 120 skilling. Ved myntrevisjonen i 1875 ble verdien av en speciedaler satt til fire kroner.

Skjøtet på garden er utstedt 20. desember 1844, og tinglest 14. januar 1845. Omtrent samtidig, 2. september 1844, kjøpte Syver også en plass kalt Haugen av Jens Michelsen Haugen. Haugen lå under Ulvolden, et stykke nord for garden, «Norpå Haugje» som det gjerne blir sagt. Med Haugen fulgte hus og «alt dens underliggende». Syver kjøpte denne plassen for hundre riksdaler.

Ved en skyldsettingforretning i 1848 kvittet Syver seg med et jordstykke, Gamlegarden, som grenset opp til Ulmo. Dette stykket solgte han til Jacob Johannessen Stampestuen til en skatteverdi av sju skilling. Stampestuen fikk skjøtet i 1853.

Ved folketellinga i 1865 er det nevnt en plass under garden – Skriun, like sør for Kvernhusbekken ved dagens E-6. Skriulåven sto fram til etter siste krig. I 1900 er plassen ikke lenger i bruk.

De fire siste eierskiftene

1889:

Syver Pedersen Ulvolden, født 25. mars 1821 overdrar garden til sønnen, Syver Syversen Ulvolden. Skjøtet er datert 2. desember 1889, og tinglest 18. desember samme år.

1916:

Syver Syversen Ulvolden, født 26. april 1850, overdrar garden til sønnen Syver Syversen Wold, faren til dagens eldregenerasjon. Skjøtet er datert 24. november 1916, og tinglest 13. januar 1917.

1947:

Syver Syversen Wold, født 10. august 1888, overlater garden til sønnen Syver Ulvolden. Skjøtet er datert 26. august 1947, og grunnbokført 28. august samme år.

1977:

Syver Ulvolden, født 18. juni 1917, overlater garden til sønnen Svein Ola Ulvolden, som har garden i dag. Skjøtet er datert 23. desember 1977, og grunnbokført 25. januar 1978. Svein Ola satser på turisme, med egen campingplass og motell.

Skogen i dag

Seterteigen går fra ytterkant av seterløkka ved Gråhøvegen og mot hotellet. Fra Rondanevegen smalner den oppover til Svinslåberget. En teig går fra den gamle Mysusetervegen og oppover til geografisk varde ved Klufttjønn, omlag 90 meter bred.

Lurveteigen inne ved Ula er på 50-60 mål. Skjeftmoteigen går fra Ula og opp mot Flåskjehaugen, nedenfor Havnsetrene.

En skogteig går fra E-6 ved garden, og ender opp omlag hundre meter nedenfor Rondanevegen. Av samlet skogareal er ifølge driftsplanen 500-600 mål produktiv skog.

Syver forteller at det er kleberforekomster i skogteigen rett ovenfor garden – omtrent halvvegs til Drogen, ved en sving på vegen. Det har vært forsøk på å drive ut litt der.

– Ellers ble det funne ei kleberåre ved Tjyrugeilen i forbindelse med at det ble sprengt ut grøfter til skogsbilveien nedover mot Drogen, sier Syver.

Perioden 1821 – 1939

Gift med tremenningen

Fra 1845 og fram til 1977, da Svein Ola Ulvolden tok over garden etter far sin, var det fire Syvere på rad som dreiv Ulvolden. Den første Syver i denne rekka, og oldefar til dagens eldregenerasjon, var Syver Pedersen Kleivmelle Ulvolden. Han giftet seg med tremenningen sin, Else Syversdatter, som var fra Formohagen.

De to var strevsomme og flinke folk. Det fortelles at oldemor dyrket opp hagen, ofte med en unge i reiv på ryggen. Oldefar bygde steinfjøset, det ble mange og tunge løft. Kroppsarbeidet gikk ut over ryggen, og han ble aldri full arbeidskar igjen.

Det blir fortalt at oldefar møtte i Våge Heredstyrelse. Når det var møte gikk han heimefra, over Sel, forbi Selsvatnet, over Vågårusten, og kom ned i Vågå på en veg som kom ned ved Svendstadhølen. Han brukte en dag på turen, og tok inn hos slekt-

*Syver Pedersen
Kleivmelle Ulvolden
født 25/3 1821,
død 19/8 1894*

*Gift med:
Else Syversdatter
Formohagen
(tremenning)
født 4/5 1821,
død 10/1 1895*

*Barn, derav:
Syver Syversen
Ulvolden
født 26/4 1850,
død 9/1 1939*

*Syver Pedersen
Ulvolden og Else
Syversdatter Ulvolden.*



ninger på Gards-øy. Møtet var neste dag. Men han tok ikke fatt på heimturen med én gang.

– Det gikk gjerne med ei uke til slike heredstyremøter, for det ble som regel noe drikking, forteller Ola.

I 1865 var utsæden på garden – det som ble sådd – tre tønner bygg og fem tønner poteter. Else og Syver fødte en hest, 12 kyr, 22 sauer og en gris. På garden vokste det opp åtte barn.

Barna til Else og Syver:

Ragnhild – født i 1845, ugift, og dro til Amerika.

Peder – født i 1848. Han dro også til Amerika.

Syver – født i 1850. Han tok over garden.

Mari – født i 1853. Hun giftet seg til Hole-garden, med Jo.

Kari – født i 1856, ugift, og flyttet til Røddølen.

Else – født i 1860, gift til Nordre Kleivmellom, med Rasmus.

Syver – født i 1863. Han dro til Amerika, og ble gift like før han døde.

Petter (Tomas) – født i 1868. Han var ugift, og dro til Amerika.

Bestefar 'n Sjul som døm keila'n

Bestefaren til dagens eldregenerasjon Syver, eller Sjur, ble født i 1850. I sine unge år var han en spreking. Da han dimitterte fra militærtjeneste på Jørstadmoen tok han på heimveg, og han gikk til Slåstuen på Sjoa på én dag. Seinere drev han som ferdmann for handelsmenn i dalen. Det ble lange turer med hest og lass; som oftest til Lillehammer og Hamar. Han gjorde også turer til Åndalsnes for å hente fisk. Den lengste turen var likevel til Trondheim.

Han giftet seg med søskenbarnet sitt, Kari Jonsdotter Hullet, og sammen fikk de sønnen Syver, faren til dagens eldste i slekta. Før sønnen var fylt to år, døde Kari, og i skiftet som følger fikk vesle Syver pant i en fjerdepart av garden.

*Syver Syversen
Ulvolden
født 26/4 1850,
død 9/1 1939*

*Gift med:
Kari Jonsdotter Hullet
(søskenbarn)
født 9/4 1859,
død 23/3 1890*

*Barn:
Syver Syversen Wold
født 10/8 1888,
død 28/8 1973*

*Også gift med:
Ragnhild Havn
født 9/5 1858,
død 1/6 1915*

*Barn:
Elias Ulvolden
født 26/4 1896,
død 18/1 1974*



Syver Syversen Ulvolden og Kari Jonsdatter Ulvolden.

For Syver ble det tøffe barndomsår fram til sju-årsalderen. Da gifter faren seg med Ragnhild Havn. Hun tar seg godt av ham, og snart får han en bror, Elias. Han blir født i 1896 – for hundre år siden i år. Om Ragnhild ble det fortalt at hun var særlig glad i å stelle med dyr.

På den tida var det ildsted i fjøset. Her laget Ragnhild log, en blanding av hakket potetgras og varmt vann. Logen ble brukt når man laget sørpe i sørpekaggene. Hun blanda da hestemøkk, halm og agner, også kalt snerp, i kagger, og helte logen over. Når dette hadde stått og bløtt seg ei tid, hadde familien bra tilleggsfór til dyrene. I 1915 skulle de igjen miste kone og mor på Ulvolden. Da dør Ragnhild. Gammel-Syver overdro garden til sønnen sin, Syver i 1916.

Engebret Ulvolden, Elias' yngste sønn og pensjonert forpakter på prestegarden, husker godt bestefar sin – n' Sjul som døm keila'n. Engebret forteller:

– Frå di e kjøm e hog å te e va ti-tolv år gånål va'n bestefar jemt på prestgale sjå oss. N' va mæ ti alt di arbeie som n' orka, å n' va temeie sikker te å møte upp når n' viste dæ va någå spesielt som sto for. N'



bestefar ha stor hugsott for at arbeie vart jort e rett tid. Fór og lo som sto e hes å va turt, måtte e hus fort. Å når jøynteten nerma seg, måtte det skjerast så mykjy åker at oss va sikra såkøyn te neste år. For onde jøyntetom 27. 28. og 29. august da va de fale for at det kun frose, ve slike anledningo så sa'n bestefar som oftast «Passa ikje meinn være, så passa ikje være meinn». Det va ikje så skjeilda at n' bestefar ha gløymd att pipa si når'n kom. Da måtte e springe innpå Mobue å kjøpe ei kritpipe åt om så'n fekk se ein røyk. Å når'n jekk at um eftan, fek som oftast e pipa fordi e handla for om slik at'n vart jålpin. Deta likte nå o mor så passle, for'n røykte skråtobak au, ser du.

E kjøm e hog at de va fortalt um ein tå gutom på Ulvøyllom, e trur de va'n Rolf, 'n sprang e møte me om bestefar da 'n såg at 'n tok huva og staven sin å jekk over golvet, å da kom de: «Bessfar, ska du på prestgaln, heil ska du på do?».



To Syvere, i begynnelsen av 1890 årene.

Ragnhild husker at bestefaren ble «attikome» i sine eldre år. Han ville stadig «heim att», og da tok han til å gå nordover.

– Vi unger fikk til oppgave å følge ham, og få han på heimveg, erindrer hun.

Som en av få personer på Selsverket i den tida, hadde far hennes skaffet seg radio. Radioen stod på soverommet i andre etasje med høyttaler i stua i første etasje, der bestefaren bodde.

– En kveld etter at far hadde lagt seg, hadde han glempt å slå av høyttaleren. Vi hørte bråk fra stua, og da mor kom ned møtte hun bestefar med stokken hevet, forteller Ragnhild.

Da sa han:

– Det kom en stygg kropp her, men eg skal si deg at eg fekk'n ut att.

Siste Syver i rekka så langt, Syver Ulvolden, minnes at Gammel-Syver hadde fast plass i roa i stua.

– Der va'n kje riggan frå, sier Syver.

Gammel-Syver døde 9. januar 1939. Arne og Ragnhild, som da var tre og fem år, husker at kista ble satt på låven fram til gravferdsdagen. Kista ble båret inn i stua og satt på to bukker, og her ble han så sunget ut fra heimen.

Føderådskontrakta fra 1889

«Føderaadskontrakt. Undertegnede Syver Pedersen og Syver Syversen Ulvolden tilstaar herved at have inngaaet følgende Føderaadskontrakt med hindanden.

Jeg, Syver Syversen, der ved skjøde af Dags dato bleven eier af Gaarden Ulvolden, gaardsnr. 232. Brugsnr. 1. i Sels Sogn, Vaage Prestegjeld indgaar herved paa at yde mine foreldre Syver Pedersen og Else Syversdatter et Føderaad paa deres livstid saaledes:

1. Hvert Aar leveres dem 6 sex Tønder Byg a 90 kg pr. tønne, 45 kg Rug, 18 kg Soll, 12 kg Flesk, 1/2 pakke Bomuldsgarn og et Par Sko hver.



Gammel-Syver på Stampebrue.

2. To Kjør og 8 sauer fødes og stelles hjemme eller i Sæteren som Brugerens egne.

3. Føderaadsfolkene skal have «Veslestuen» til Beboelse og skal de have det fornødne Brende hugget og indbragt samt den fornødne Opvarting.

4. Likeledes skal de til Brug have to Maal jord nord-
enfor Husene, 10 las Gjødseel aarlig, Hest til nødven-
digt Brug, Husrom til Avlingen af nevnte Jordestykke,
fornødent Rum i Fjøset og hele det lille Stabur.

5. Skulde nogen af mine ugifte Søstre, efter Kaar-
folkernes Død vilde bo i «Veslestuen» skal det staa
dem frit for.

6. Det staaer Føderaadsfolk frit for at benytte hva de
maatte tiltrænge af det paa Gaarden værende Indbo,
dog skal dette saavel som Føderaads Creaturene ved
Kaarfolkets død tilhøre Brugeren mot at han bekoster
dem Begravelse paa en sømmelig Maade.

7. Om en af Kaarfolkene Afgaar ved døden, skal
den lengstlevende aarlig have 4 fire Tønder Byg og 2
to Kofødsler. Af de øvrige Ydelser svares i dette Til-
fælde blot Halvdelen med undtagelse av varme Hus.

8. Kaarfolkene skal have halve Haven. Jeg, under-
skrevne Syver Pedersen forbeholder mig, som sike-
hed for det betingede Føderaad, Panteret i den over-
dragne Eiendom med Prioritet næstefter de nu paa
Eiendommen hvilende Heftelser.

Til Bekræftelse vaar Underskrift i Vitterlighedsvitners
Overvær.

Ulvolden den 2de December 1889
Syver S. Ulvolden Syver P. Ulvolden

Til Vitterlighed
A. O. Tollefstuen Joh. Nygaard

Perioden 1891 – 1994

Elias og Anne

Elias Ulvolden
født 26/4 1896,
død 18/1 1974

Gift med:
Anne Ulvolden,
født Berg,
født 16/5 1891,
død 3/10 1957

Barn:
Sverre Ulvolden
født 6/12 1920,
død 24/8 1993

Gift med:
Gerd Ulvolden,
født Kristiansen,
født 6/12 1924

Engebret Ulvolden
født 7/5 1925

Gift med:
Kari Ulvolden,
født Bakkom,
født 24/3 1928

Yngste sønnen til Elias og Anne Ulvolden, Engebret, har dette å si om mor og far sin:

– O mor voks upp e Leirholun e hop mæ sju syskjen, o va nomer fire e hope. Dein gamlaste bror hena, 'n Jakup, kjøpte atåt di to småbrukje som låg inåt Leirholon, det va Omonstugu å Klink, heil Klinkenberg som det va skrivi. Ette di tok eile syskjene namne Berg. Detta va antagele umkring 1915, e æ ikke heilt sikker. O mor va tile ute å tente. Ho va mykky på Dovre, de va serle sjå ei som heite Guri Ruste ho va, å ho sette o mor høgt. Mæ o va på Dovre tente ho au ein del på Toftemo. Seinare va ho ei ti e Hurdale å va stugujente på ein stor gal som heite Viken. Å så tente o på Ulvøyllom ein del, de va vel da o trefte 'n far.

'N far voks upp på Ulvøyllom e hop mæ om Syver bror sine, hein var nesten åtte år gamlar, så eildersforskjeln førde kansje ikke te at døm ha så mykky felles dein fyste tie. 'O bestemor dø tile, 'n far va bere 19 år da. 'N jekk på folkehøgskule e Kvam da'n va 17, og så eksersert'n ve Garden sist på fyste verdenskrije. Sia så va'n på Lillehammer ei ti, 'n arbedd sjå Borgen, dette va fyrry 'n gifta se.

De fyste e veit um kår 'o mor og 'n far va dein fyste tie ete døm gifta se, de va e Mo, døm leigde se hus tå om Ola Sletten. Da va'n Sverre bror bere liten, 'n far arbeide vist på di Østlanske på Nord-Sel. Men da e vart føt va døm fløtt åt Søre Kleivmillom, og frå der bar de åt Ulmo, men de vart snøyggt, for da leigde døm prestgar'n. Dit kom oss te dein 1. mai 1926, da va e eit år.



Elias Ulvolden.



*Elias og Anne Ulvolden,
nyforlovet.*

Som far så sønn

'O mor og 'n far dreiv gar'n e 29 år. Dese åre fram te 'n Sverre og e nådd konfermasjoneldere va oss mæ'n mor på sæter'n um somrein. Um hausten jekk oss tå sætern på skulin ein fjorten dågåsti, ja de kun bli tri viku enkelte år, au. Det henda ofte at kyne rymde ne frå sætern, før ein fekk døm innpå kvee um hausten. Å når oss va på skula når døm kom, så såg Drivenes døm innve kjørkja frå der'n sat ved katetere. Å da sa 'n:

– Nå kjøm kyn døkre Engebret, nå fæ du og 'n Johan (Rønningen) tå gå uppå at mæ døm.

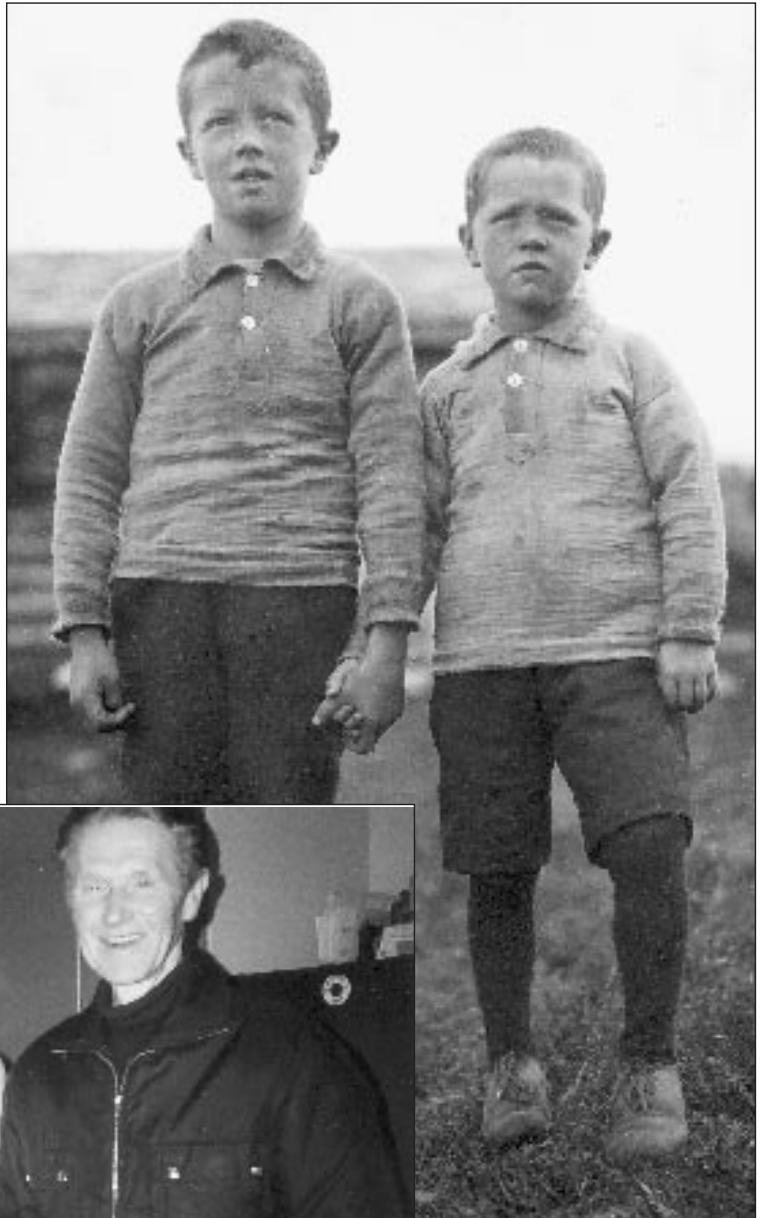
Oss va ikje vanskelege å be veit du, oss tykte det va overlag å sleppe ein time heil to. 'N far dreiv for de meste engsle um sāmårn, før oss va te nogor jålp. Hein ha kansje mæ se ein kar e travlaste øynnóm. Ette som oss voks te vart oss nå te någå jålp, fyst 'n Sverre, å någå seinar e. 'N Sverre jekk nå fyst middel-skulin og seinare handelskulin, å da vart de ette kårt å ta se ana arbei for honom. E vart nå gåan heime som gardskar onde heile krije. 'N far va myky plåga tå mågåsår dena tie, så de va nøvendokt mæ någå jålp.

Ut på sāmårn e 1946 vart e innkeila åt di militære, e va på Trandum ei stond før oss vart utti åt Tysklandsbrigadun. Oss va e Tyskland te utpå hauste e



Engebret på Bottsetra.

*Sverre (t.v.) og
Engebret Ulvolden,
barndom på Selsverket.*



*Sverre (t.v.) og
Engebret.*



*Familieidyll på
Bottsetra, fra venstre
Elias, Sverre, Engebret
og Anne.*



1947. Oss va di fyste norske soldatein som va der ette krije. Frå nyttår 1948 beynt e på Oppland småbruks- og hagebrukskole. E kãm heim at frå der te neste jul. 'N far va fremdeles plåga tå mågåsåre sine,

så e måtte beynd å jålpe te på gale da e kom heim at, og e 1953 tok 'n far operasjon for mågåe sine.

E 1954 gifta 'o Kari og e oss, å da vart det te di at oss beynte som forpaktare på prestgale um våren e 1955. Oss vart drivan der e 39 år, så oss slutta um vårn 1994. Ette dese tin ha oss nå vore pensjoniste da, å bur e huse ette om far og 'n mor.

Engebrets eldste bror, Sverre, fikk arbeid på Hed-Opp, og ble etter hvert slakteribestyrer der.

Prester i den tida Elias og Engebret var forpaktere:

1926-1939: Nils Taraldset

1939-1940: Sigur Heimer

1940-1968: Nils Berg

1968-1976: Agnar Nigar

1976-1985: Kjell Berg

1985-1994: Trygve Magelssen

Perioden 1888 – 1954

Syver og Anna

Syver Syversen Wold
født 10/8 1888,
død 28/8 1973

Gift med:
Anna Wold, født
Olstdotter Rønningen,
født 18/8 1895,
død 26/5 1966

Barn:
Syver
Kari
Ola
Anne Marie
Torbjørn
Rolf
Ragnhild
Knut
Arne
Synnøve

Faren til dagens eldregenerasjon var den tredje Syver på rad som drev Ulvolden, siden den ble kjøpt av bestefaren hans i 1845. Syver Syversen Wold ble født i 1888. Han gikk underoffisersskole på Fredriksten festning i to år, og ble sersjant. Woldnavnet tok han da han begynte i det militære. Han syntes det var lettere å bruke det kortere Wold enn det lengre familienavnet. Etter skolen tjenestegjorde han seks måneder i Oslo før han dimitterte. Det blir fortalt at da han dro i militæret var han drivende hvit i håret, men mørk da han vendte heim.

I tre år deltok han i arbeidet med utskiftingen av Selsverket sameie. Gardbrukerne fikk tidligere utvist tømmer i sameiet. Ved utskiftingen fikk hver gard sin skog, for Ulvolden ble det mellom 500 og 600 mål. Syver betalte sin andel med arbeid i utskiftingen.

Anna, som var fra Ringebu, var sju år yngre enn Syver. Hun vokste opp i Odlorønningen i Søre Vekkom, som nummer fem i en søskenflokk på åtte. Foreldre var Ole Iversen Odlorønningen og Anna Larsdatter Lillerøen. Hun flyttet tidlig ut fra heimen sin, for å ta seg arbeid på Selsverket hos sogneprest Thomas Hauge.

Anna og Syver møttes, og til å sende brev seg imellom brukte de barnepiken på prestegarden som postbud. Brevene hadde hun i barnevogna. Syver fortalte mange år etter, at skulle han gifte seg, så skulle det være med ei utenbygds fra. Slik ble det også. 18. desember 1914 gifter de seg i Sel kirke, og Syver tar over garden to år seinere.



Bryllup på Ulvolden 18. desember 1914. Fra venstre: Maria Spangrud, Elias, Else Kleivmellom, Mari, Laurits, Anna, Anton, Syver, Ragnhild, Syver og Tomas.

Gardguten

Da det nærmet seg tida for at det første barnet til Syver og Anna skulle komme, drog Syver til telefon-sentralen på Otta for å ringe etter jordmora. Hun var opptatt, så han ville ringe til jordmora i Sør-Fron. Telefondama ble sint og sa at dit kunne han ikke ringe, for det var et annet distrikt.

– Dæ spella ingor rolle, dæ bli mi sak, e ska ha jordmor e, sa han.

Og slik ble det. Han gikk heime å trakka og venta på jordmora. Endelig kom hun syklende med jordmorkofferten sin. Det var akkurat i tide, for fødselen gikk fort.

Tidlig om morgenen den 18. juni 1917 var gardguten født – den fjerde Syver i rekka. Nå bodde det tre med navnet Syver på garden – Gammel-Syver, Syver og Vesl-Syver.

*Syver Ulvolden
født 18/6 1917*

*Gift med:
Ragnhild Ulvolden,
født Aaseng,
født 20/5 1921*



Selsverket, fra Stampen og sørover



Anna.

Vanskelig i tjueåra

Kari og Ola var nummer to og tre av de i alt ti søsknene på Ulvolden. De to vokste opp i de vanskelige tjueåra, og det var mang en hard tørn for foreldrene. Barna måtte være med å arbeide på garden fra de var små. Det var ingen dans på roser for gardbrukerne på den tida, og det var mange gardar som ble solgt på tvangsauksjon.

Det var nesten aldri kontanter for hånden, og familien måtte få skrevet på bok hos kjøpmannen når de skulle ha det mest nødvendige, som kaffe, sukker og tobakk.

– Jeg husker en gang far ikke hadde penger til jordskatten på omlag 50 kroner. Han måtte selge to ufødte kalver. Det var feoppkjøpere som fór rundt, og jeg husker at de betalte ti kroner for hver kalv.

*Kari og Syver på
Mysusetet.*



Det verste var at far måtte fø på kalvene i lang tid før de ble hentet, sier Ola.

Avlingene på garden var korn, poteter, neper og høy til dyra. På Ulvolden var det omlag 14 storfe, en hest – senere tre – høner og griser. Melka ble levert til ysteriet på Otta, og prisen per liter var ti øre. Det var sjelden familien fikk oppgjør fra ysteriet fordi det ble tatt ut blant annet kraftfôr og ost.

Ola sier at det bestandig var folksomt hjemme.

– Vi var opptil 14 personer ved matbordet hver dag, så mor hadde en stri tørn med matstellet. Dertil hadde hun stell av dyra, og om sommeren var hun ofte med ute på jordet.

Når høsten kom var det slakting, og ei eldre kjer- ring bakte flatbrød. Hun bakte som oftest i ei uke. Ellers var det mosetaking (måssåtaking) i fjellet. Mosen (måssån) ble kjørt ned om vinteren.

Ola var bare ni år første gangen han kjørte melk til Otta.



*Torbjørn (t.v.), Kari,
Anne Marie og Anna
med Rolf på armen.*



Syver og Ragnhilds bryllup på Ulvolden, 15. mai 1948.

*Kari Lindstad,
født Ulvolden,
født 12/12 1918,
død 17/2 1989*

*Gift med:
Reidar Lindstad,
født 5/5 1914,
død 5/4 1969*

*Ola Ulvolden
født 31/8 1921*

*Gift med:
Kari Ulvolden,
født Aaseng,
født 12/6 1927*

– Alle heime var sjuke. Mor hjalp meg med påse-
ling av Bruna. Da jeg kom til Otta, oppdaget ysteri-
bestyreren at vi hadde snudd bogringen på hesten
opp/ned.

Mens Syver og Kari var små – Kari var to år –
holdt de på å leke ute på gardsplassen. Ola forteller
at mora hadde vasket ei lita kiste som stod ute til
tørk. Kari hadde kommet seg opp i kista, og Syver
hadde smelt igjen lokket. Heldigvis oppdaget Anna
at dattera var borte. Hun fant omsider nøkkelen til
kista og fikk den opp. Kari var da helt blå i ansiktet i
mangel på luft.

Barneåra var for Kari som for de andre barna.
Hun måtte tidlig være med å hjelpe mor si, og de
mindre barna fikk ofte god hjelp av Kari. Etter fol-
keskolen var hun i tjeneste hos lærer Drivenes, der



Ola i unge år



Familien på Ulvolden

hun tjente 15 kroner måneden. Seinere var hun bu-deie på setra i flere somrer.

Kari gikk på Klones landbruks- og husmorskole en vinter. Hun var dessuten lotte i det lokale lotte-laget, som holdt til på Otta skole. Kari gjorde en inn-sats for norske soldater i aprildagene før tyskerne rykket inn på Otta.

Legebesøk

Anne Marie var den fjerde av søsknene. Hun husker godt at Marit Eggan, helsesøstra som bodde på Ellandstugu nordafor garden, tok i mot ved flere fødsler på Ulvolden – alle barna var hjemmefødt. Det var skikk og bruk å gå med barselmat – rømme-grøt og annet godt.

Anne Marie husker også dr. Müller, som var distriktslege i Sel og Heidal. Han gjorde nok inn-trykk på henne, for hun kan fortsatt huske lege-besøket hun fikk i toårsalderen.

– Jeg stod på kjøkkenbenken, mens Müller under-søkte meg etter at jeg hadde fått en varm kaffekjele over meg. Mor skulle ta kjelen fra vedkomfyren, og fordi hanken var litt løs, mistet hun den. Jeg satt på gulvet, og fikk den over meg. Mor, stakkars, var

*Anne Marie Mæhlum,
født Ulvolden,
født 5/5 1924*

*Gift med:
Asbjørn Mæhlum
født 22/7 1914,
død 3/4 1996*

svært lei seg for dette, kjelen ble iallfall kastet straks. Jeg har merker på halsen etter dette den dag i dag, sier hun.

En gang seinere i barndomsårene hadde hun spikket seg en fin vidjestav. Denne tok Ola fra henne, og la den på hoggestabben for å hogge den av. Idet han hogger til, griper hun bort på stabben for å redde staven. Resultatet ble at hun fikk et kutt i fingeren. Merket har hun fortsatt.

Byggmesteren

Torbjørn var født 1. oktober i 1927, som den femte i rekka. Torbjørn var tre år eldre enn Rolf, som forteller at de lekte mye sammen i oppveksten. De fisket ofte i Lågen og Ula, med godt resultat.

– Olav og Øystein Drivenes var våre beste kamera-ter, og vi var sammen nesten hver dag. Vi gjorde turer til Raphamn, og fisket i vannene der. Hver vår når heggen blomstret, tok vi med oss et fiskegarn og satte opp i osen på vannene. Vi måtte være forsiktige, så vi ikke skremte fisken. Når vi hadde fått garnene på plass, jaget vi fisken fra bekken og inn i garnene. Vi tok mye fisk på den måten, sier Rolf.

Torbjørn gikk på Hjerleidske på Dovre i tømmer- og snekkerlære. Syver forteller at Torbjørn var med å tømre opp føderådsbygningen på Ulvolden, antagelig i 1946, sammen med Olav Bekkemellem. Seinere arbeidet han i Oslo og Honningsvåg. Han var også i Frankrike, der han arbeidet for Pablo Picasso på et slott som tilhørte kunstneren. Torbjørn hadde ansvaret for å sette opp en naturbetongvegg, mens Carl Nesjar var kunstnerisk leder. Torbjørn var en sterk og kraftig bygget kar, og Picasso kalte ham for «Kjempen fra Norden».

Da Sel Industrier startet, ble han kalt heim for å være byggeleder. Han var også byggekonsultør under oppføringen av Raphamhotellet. Han falt om og døde i skiløypa i 1971, 43 år gammel.

Torbjørn Ulvolden
født 1/10 1927,
død 8/4 1971

Gift med:
Karen Ulvolden,
født Fredriksen,
født 11/7 1925,
død 9/5 1991



Torbjørn i unge år.

Ulvolden i 1946, Rolfs første butikk ovenfor vegen.



*Rolf Ulvolden
født 31/8 1930*

*Gift med:
Ann Birgitte (Molla)
Ulvolden, født Hovde,
født 23/7 1940*

Fortjente juling

Rolf var nummer seks i søskenflokket. Han ble født på fødselsdagen til broren Ola, som da var ni år. Denne dagen, den 31. august 1930, var en svært varm og fin dag. Det sies at grønføret som ble sådd på fjellet, gikk fram til modent korn dette året.

Anna holdt på å skjære åker ute ved Gamlegarden da hun skulle føde. Hun måtte forlate arbeidet, og nedkom med Rolf. Det var nok greit å få en gutt, men alle håpet at det denne gangen skulle bli ei jente, og at navnet skulle bli Ragnhild. Det hadde hittil vært gutt/jente i familien, men slik ble det ikke denne gangen.

Det første Rolf husker var at han var med på jor-det og hjalp til og bar staur. Han minnes faren som ganske streng. Hadde barna gjort noe galt gikk de alltid først til mor.

– Hun ble som regel mekler mellom far og oss. Jeg husker en gang jeg fikk ris på blanke baken av far. Far hadde limt noen møbler, og da han var ferdig, satte han limkoppene opp på hylla over ovnen. Mor holdt på å steke brød, så ovnen var varm. Far brukte hornlim som måtte varmes opp til det var flytende.



Arne (foran) sammen med tvillingene Ragnhild og Knut.

*Ragnhild Bakke,
født Ulvolden,
født 20/7 1933*

*Gift med:
Per Bakke
født 3/12 1929*

*Knut Ulvolden
født 20/7 1933*

*Gift med:
Astrid Andgard
født 7/10 1936*

Da far var ferdig, fant jeg på at også jeg skulle lime. Jeg tok en stol og skulle ta ned limkoppen, men mistet den, og hele limet kom ned på den varme ovnen. Det utviklet seg en voldsom røyk, og hele huset ble røyklagt. Jeg fikk real juling på blanke messingene. Den gangen syntes jeg at jeg fortjente julingen, sier Rolf og smiler.

Tvillinger

Det var i de harde trettiåra at Ragnhild og Knut ble født. De kom til på Ulvolden, midt i høyonna, sommeren 1933. Anne Marie husker det var stor stas da det kom tvillinger på garden.

– Da de begynte å krype, tok Knut seg fram ved å hoppe på baken, mens Ragnhild tok seg fram på kneet, minnes hun.

Sammen vokste Ragnhild og Knut opp i en søskenflokk som nå talte åtte.

Det er fortalt at Ragnhild var svært liten da hun ble født, og at ansiktet ikke var større enn at det kunne dekkes med ei skje.

– Skeiene var kanskje større den gangen, ler Ragnhild.

Marit Eggan, som var med å ta imot barna, var barnløs, og det er fortalt at hun i ettertid var interessert i å ta over Ragnhild.

– Sjølv om mor hadde mange unger, hadde hun likevel ingen å gi bort, sier Ragnhild.

Da hun var seks år, fikk hun blindtarmbetennelse.

– Det var ikke noe som het sykebil den gangen, så vi måtte reise med tog. Mor lånte et pledd hos Kari Ulmo, for hjemme hadde vi ikke annet enn ulltepper, og de kunne ikke brukes.

Toget gikk ikke så fort den tida, og det var så vidt at de kom fram i tide. Det viste seg at betennelsen hadde gått på bukhinna.

– Da jeg kom hjem etter sykehusoppholdet snakket jeg så fint. Og så kunne jeg ikke bruke potte, men måtte bruke bekken, erindrer Ragnhild.

Minstejenta døde

Arne Ulvolden
født 18/8 1935

Synnøve Ulvolden
født 29/8 1939,
død 1/12 1945

Arne – nest minstemann – ble født i august 1935 på sin mors førtiårsdag. Anne Marie var da blitt 11 år og passet de to år gamle tvillingene, mens Kari som nå var blitt 17, var budeie på setra. Hun ville ikke komme ned for å se på den nyfødte. Hun hadde passet så mange unger, at nå var det nok!

Arnes første vage minne er fra minstejenta Synnøves fødsel i 1939.

– Jeg husker jeg var svært spent da jeg fikk komme inn til mor for å se den nye ungen. Mor smilte til meg, og viste stolt fram Synnøve, sier Arne, som da var fire år.

Rolf minnes veslesøster Synnøve som svært snill og grei. Han husker spesielt en gang de skulle til Bekken og hente en kattunge. Da de kom fram, måtte de drikke kaffe. Rolf likte ikke kaffe, og han visste at Synnøve ikke ville ha. De var for beskjedne til å si fra, men til slutt sa likevel Rolf at Synnøve ikke drakk kaffe. Hun fikk da et glass med saft i stedet.

– Da vi skulle gå hjem med kattungen i en eske takket Synnøve meg for at jeg sa fra. Jeg var så glad i Synnøve. Hun kunne ikke legge seg en kveld uten å gi alle en godnattklem, minnes Rolf.

I november 1945 ble seksåringen syk av meslinger, som seinere utviklet seg til lungebetennelse eller hjernehinnebetennelse. Om kvelden var hun opplagt og koste og spøkte med far, neste morgen var hun bevisstløs. Etter kort tid døde hun hjemme, den 1. desember 1945.

– Mor orket ikke levere henne fra seg på kapellet. Synnøve lå i kiste i andre etasje, slik at vi kunne gå og se henne hver dag. Hun forandret seg fra dag til dag, så på begravelsesdagen var det ikke så vondt for mor og oss andre å gi henne fra oss, forteller Ragnhild.

Det kom mye blomster, særlig hortensia.

– Jeg klarer ikke den blomsten den dag i dag, fordi jeg forbinder den med død og begravelse, sier Ragnhild.

Arne minnes siste gangen Synnøve var ute å lekte



Synnøve, veslesøster.

med ham i skålen. Etter at hun var død var han så lei seg fordi han ikke lekte mer med henne i det kalde været. Han husker at alle andre gråt da hun døde. Selv visste han at hun hadde kommet til Jesus. Det gjorde han derfor ikke noe å se Synnøve som lå i kista, eller at hun ble fraktet på slede til kirka. Men da hun ble senket i grava, var det godt å finne Kari si hånd.

– Da kom gråten helt nede fra magen, og jeg husker at jeg skalv, sier Arne.

Mor og far

Syver og Anna hadde lange arbeidsdager.

– De hadde likevel tid for hverandre og for oss som var minst. Jeg tror de levde lykkelig sammen, og de hadde neppe noe usagt seg i mellom, sier Ragnhild.

Hun tror at hennes eldre søsken vil si at faren var streng.

– De har kanskje rett, men jeg husker ham i alle fall som god og medgjørlig.

Ragnhild minnes at mora bestandig hadde godt humør, en ukuelig optimisme og en fin evne til å slappe av. Om ting kunne se vanskelig ut sa hun alltid:

– Å, det bli nok ei råd.

Når det var som travlest la hun seg ned på fem-ti minutter, og hun greidde som regel å sove litt på den stunda.

– Nå æ e like god att, e, sa ho da.

På føderåd

I 1947 overførte Syver og Anna garden til Syver, og flyttet på «føråe». Syver var bare 59 år, og han og Anna hadde fortsatt fire unger heime i alderen 12 til 17 år.

Å være føderådsfolk var ikke bare enkelt. Anna hadde høner, og spedde på inntekta med salg av egg. Etter hvert begynte Rolf og Arne på realskole, Knut



Tomas (t.v.) og Syver.

Anna og Syver.



i rørleggerlære. Ragnhild gikk en vinter på framhaldsskole og to vintrer i hustellkurs hos henholdsvis Nils Grotnes og Live Mohn (Kvåle).

Ragnhild hadde lyst til å gå videre på skole, men det kostet penger som det var knapt med. Hennes første jobb var på nabogarden Ulmo. Der melket hun fem kuer og hadde husstell. Lønna var hundre kroner måneden og fri kost.

– For den første lønna mi kjøpte jeg elektrisk strykejern. Mor hadde bare et som ble satt på ovnen til varming. Det var en stor lettelse, for heime var det mange skjorter å stryke, forteller hun.

Seinere fikk Anna seg vaskemaskin. Det var en liten type som het «Evalet». Den måtte fylles med vann, og skyllevannet ble tappet i ei bønne. Det var en stor lettelse mot før. Nå var det slutt med å vaske med gammeldags vaskebrett – «å tulle klærne».

Etter sju år i føderåd ble Anna på nytt budeie på garden. Odelsgutten Syver var syk. Han var i lengre tid innlagt på Glittre sanatorium i Nittedal utenfor Oslo. I denne perioden forpaktet Rolf garden, ved siden av å drive møbelforretning på Otta.

Perioden 1868 – 1955

Hjemvendt norsk-amerikaner

Tomas var en yngre bror av Gammel-Syver, Syver Syversen Ulvolden. Han var ikke mer enn 13 år da han i begynnelsen av åttiåra dro over til Amerika. Han hadde skrevet til Peder, en bror som arbeidet i en bank i New York, etter billett, men han fikk ikke. Peder syntes nok han var for ung, for han visste jo hva Amerika innebar av utfordringer.

Tomas var døpt Petter. Han tok navnet Tom etter han kom til Amerika. Han fikk ordnet seg med billett av en Rosten, som han skulle arbeide for når han kom over.

I New York møtte han Peder, som spurte hvordan det var med penger.

– Jeg har flust, sa Tomas.

Han var sint på Peder fordi han ikke ville sende ham billett. Han fikk ti dollar, som han tullet sammen og stakk i lomma uten å takke.

Den første tida flakket han mye omkring. Han var i Alaska på jakt i fjellene der. En gang skulle to Åmodtkarer og Tomas på gullgraving. Det var ville tilstander i byene som raskt hadde vokst opp, og Åmodtkarene kom på galleien og ble robbet for alt de eide. Tomas hjalp dem tilbake til Statene, så det ble ikke noe av gullgravingen. Seinere tok han og broren Syver seg land i Canada. De hadde omlag 600 mål jord hver på et sted som het Momf i delstaten Alberta. Der bygde de seg farmer. Omkring 1912/13 dro begge tilbake til Norge. Syver var syk, og ble innlagt på Rikshospitalet. Syver Wold, som han kalte seg, døde på sykehuset i 1913, etter først å ha giftet seg med en sykesøster han ble kjent med der. Han ble gravlagt på kirkegården i hjembygda.



Tomas på setra.

*Tomas, født Petter
Ulvolden
født 28/6 1868,
død 18/1 1955*

Sønn av:

*Syver Pedersen
Ulvolden og
Else Syversdatter
Ugift*

Tomas, som var ungkar, var «over there» flere ganger. Han kom tilbake for godt i tjueåra, omlag førti år etter at han reiste for første gang. Han bodde først hos søstera si, Else, på Nordre Kleivmellom. I 1924 flytter han til Ulvolden, der han kjøper seg føderåd. Den var verdsatt til 3000 kroner for en fem års periode.

– Dette var til god hjelp for Anna og Syver, som på denne måten også fikk hjelp på garden.

– Tomas var en snill og trivelig «onkel» for oss ungene. Han stakk til oss penger når han skjønnte at oss hadde lyst til å ta en tur på kino, minnes Ragnhild.

Under krigen hadde han sjokolade i Amerikakofferten sin. Ved bestemte anledninger plukket han fram sjokolade til barna. Lageret hans varte faktisk hele krigstida. Arne forteller at han avanserte til å dele rom med Tomas heime på garden.

På Finslethaugen

På Mysuseter holdt han til på hytta Finslethaugen i utkanten av seterkvea til garden. Hytta kjøpte han av Gammel-Syver på førå'n. Ragnhild kan godt huske hvordan Tomas satt foran kjøkkenglaset og matet ekorn.

Å ligge over på hytta hos Tomas var en stor opplevelse for alle barna. De ble vekket om morgenen med at han bød på nystekte saup-pannekaker med rømme og molte til. Saup var det som ble igjen etter kinninga. Han laget også natronkaker om morgenen.

– Når de var ferdige, måtte vi stå opp. Tomas likte ikke at vi sov lenge. Han fortalte så mye fra Amerika, og var som regel i sprudlende godt humør, særlig på setra, forteller Arne.

Syver forteller at han ofte var med Tomas på Finslethaugen. Der bodde Tomas i mange år sammen med Syver Hole.

– Eliás, farbror, var også med ham en vinter. De drev mye med jakt, og utførte også en del brønngra-

*Tomas på
Finslethaugen.*



ving og annet gravearbeid. Tomas lå også alene på hytta noen vintre, men han hadde nok ofte besøk av Ingebret (Imbert) Havn fra Havnsetra, tror Syver.

Han husker en gang Tomas kom ned fra fjellet med ei stor kasse ryper. Tomas hadde laget meier under kassa, og kom dragende med den. Rypene solgte han. Om somrene fisket han mye i Glitra og i Ula.

– Det var alltid gildt å komme på besøk til Tomas på Finslethaugen. Han hadde alltid god mat å by på, det var noe vi guttene likte, sier Syver.

Tomas var en del av familien, og det var trist for alle da han døde i januar 1955, 87 år gammel.

Perioden 1924 – 1945

Kar- og kvinnfolkarbeid

Ragnhild forteller at ungene tidlig lærte å være med i arbeidet på garden. Til høynn og potetonn deltok alle sammen. I tillegg var det med to gardskarer fra nabolaget. Potetene ble tatt inn i stua og rent ned i kjelleren gjennom et spons i gulvet, seinere gjennom ei luke i kjellermuren.

– Når det lei mot matted, gikk mor inn for å stelle til dugurds. Da ble det gjerne servert velling – kokt av melk og byggmel – brød, flatbrød, lefse, smør og skjørost, med melk til. Etter maten slappa karene av på gulvet, mens mor tok oppvasken og satte på kaffen, før alle tok ut igjen, forteller hun.

Arbeidet på garden var mangeartet. Kararbeidet var for det meste ute, mens kvinnfolkene var både ute og inne. Det gjaldt å være sjølhjulpen, og utnytte de ressursene garden gav. Vatningsvatn ble tatt fra en dam sør for husene, kalt Stortanghølen, der det var ei oppkomme.



Anne Marie på besøk i Bottsetra.

Utenom gards- og skogsdrifta hadde familien ei gardssag «ut i kjørrein» sammen med Ulmo. Der kunne begge gardene sage virke fra egen skog.

– Gamle Ola Ulmo og far kjøpte først i førtiåra ei gammel sag av Hans Linløkken. Slik fikk begge gardar sagd virke fra egen skog. Også andre fikk sagd seg materialer der, forteller Syver.

Som småjente fulgte Ragnhild naturlig med i det mora hadde å gjøre. Fjøsstellet var kvinnfolkarbeid, med alt det innebar av slit: Ti-tolv kyr skulle melkes for hånd, to tre griser, sau og høner skulle også ha sitt stell. Rensking, strøing, fóring og vatning måtte også gjeres.

Høst- og vinterarbeid

Seinhøstes var slaktetid. Da tok Anna alltid vare på fett, innmat, blod og tarmer. Ute på gardsplassen sto ei stor jerngryte i ei steinrøys, og her kokte hun såpe av disse ingrediensene.

Med passelig varme under gryta, ble fett og innmat sammen med vann, salmiakk og kausisk soda kokt til det ble en passe tykk blanding. Dette ble slått over i ei kasse eller treform. Når det var stivnet og tørt, ble det skåret opp i stykker. Denne heimelaga såpa ble brukt til klær og husvask. Flatbrød, fettbrød og lefse stekte hun på takka i eldhuset. Da var det om å gjøre å ha god, tørr bakstved, det vil si lange og smale fjøler.

I den kalde årstida ble det en del sysler innomhus. Rokken, ullkurvene og kardene ble tatt fram. Karding, spinning og strikking hørte de lange vinterkveldene til. Det hendte óg at det ble gjort plass i stua for vevstolen, for å veve filleryer.

– Far gjorde også en del småarbeid inne, som reparasjon av seletøy og spikking av nye tenner til river, forteller Ragnhild.

Syver forteller at det var vanlig at stua ble brukt til forskjellig arbeid. I takåsen var det en ring. Ved veving var den feste for rennebommen, men ringen ble også brukt når en smurte lærreip. Vinterstid var

det vanlig å slakte kalv i stua. Da ble ringen brukt til å henge opp kalveskrotten.

Vinterstid var det óg mye skogsarbeid.

Helg og høytid

Helgefreden ble alltid respektert. Å henge ut klesvask en søndag var utenkelig, bare fjøsstellet ble gjort da. Syver og Anna kunne gå til gudstjeneste, og søndager tok de seg spesielt tid til å besøke slekt og naboer.

Anna hadde to søsken, Ellen og Laurits, som bodde på Selsverket. De hadde fulgt etter henne fra Ringebu, der de kom fra. Tidligere hadde hun også hatt sin eldre søster, Mari, som nabokjerring tvers over elva, på Søre Kleivmellom. Kom det folk til gards, hverdag eller helg, ble de alltid traktert, slik skikken var.

Til jul skulle alt være ordnet, blant annet sylting og baking. Alle rom ble dessuten vasket. Julekvelden fikk dyrene mat og stell først. Da klokka nærmet seg fem, gikk alle ut på trappa for å høre kirkeklokka ringe julehelga inn. Julematen var lutefisk, melkegryn, lefse og heimbryggøl.

– Eneste gangen i året vi fikk appelsiner og druer, var på julekvelden. Julegaver var ting vi hadde laget sjølv. Å lage gaver til alle var i meste laget, derfor trekte vi «stytt» om hvem hver enkelt skulle lage gave til, sier Ragnhild.

Også Rolf husker julekvelden som barn.

– Det var en stor kveld. Jeg tror ikke det var mange som hadde en slik fin julekveld som oss på Ulvolden. Mor og far kunne dette med å få det trivelig. Det var ikke rare pakkene vi fikk, men vi syntes det var fine ting.

Sjølhjulpne

Anne Marie minnes sommeren da hun var 11 år, og det var hennes tur å melke «heimekua». Som de andre barna måtte også hun være med å bære vann. Vann til husholdning og fjøs ble heist opp fra brøn-

nen ute i garden, i nærheten av lysthuset, mot veien. Det var ikke lite vann som måtte bæres. Seinere fikk de håndpumpe i fjøset – en stor lettelse. Ungene pumpet da vannet i ei stor tønne.

Når det kom slakter til gards, var det på forhånd fyrt opp under ei stor gryte som stod ute i gardsplassen. Det ble slaktet både sau, ku og gris. Når det ble slaktet gris, måtte en ha kokende vann til skolding, og for å fjerne busta. Skinkene og bogen ble saltet ned i ei stor balje, og av hodet ble det laget sylte.

– Mor tok alltid vare på blodet, det måtte røres til det ble kaldt, ellers klumpet det seg. Av dette laget hun blodpølse og klubb. Ellers laget hun både mår og hakkekjøtt, forteller Anne Marie.

Medisterkaker og kjøttkaker ble hermetisert på glass. Anne Marie husker hun var med og laget potetmel. Potetene ble vasket grundig og malt opp med skallet på, til en rå masse. For det var rett under skallet at potetmelet var. Råmassen ble lagt i en trebutt og påfylt vann, som ble skiftet flere ganger. Tilslutt ble melet liggende på bunnen, og det ble lagt utover til tørk.

I eldhuset ble det bakt flatbrød, tvistektbrød, lefse og lompe.

– I begynnelsen hadde vi ei bakstarkjerring. Seinere sto mor og Kari sjøl for bakstingen. Det måtte mye mat til når det var så mye folk, forteller Anne Marie.

Skolegang

Skolestua ved siden av kirka står fortsatt nesten slik den sto da Syver, Kari og Ola startet der som sju-åringer i tjueåra. Ola forteller at han først hadde Kari Ulmo som lærerinne. Senere ble Pål Drivenes læreren hans. Han var nabo til Ulvolden.

Rolf husker godt første skoledagen sin på Selsverket skole, da han ble fulgt av mora. Lærerinna var Ruth Kjørstad, som bodde på nabogarden Ulmo.

– Jeg kjente litt til henne fra før, men det ble noe annet som lærerinne. Det stod respekt av henne,

*Knut (t.v) og Rolf i
lånte sko først i
krigsårene.*



men vi ble så glade i henne. Om våren når været var fint, gjorde vi turer ut på Prestgardsfyrria og holdt skole utendørs. Vi var mye der Ula og Lågen møtes, minnes Rolf.

I 1940 begynte han i fjerde klasse, og fikk Pål Drivenes som lærer. Samme året tok Knut og Ragnhild fatt på første året. Skolen var firdelt, og de gikk

tre dager i uka. Det var to klasserom og et kjøkken der. Ragnhild har dette å si om de to lærerne:

– Ruth husker jeg som ei god og snill lærerinne som vi var glad i alle. Drivenes var myndig og streng, syntes jeg, og jeg hadde stor respekt for ham.

Ragnhild husker at de hadde salmevers i hjemmelakse. Hun pugget ivrig, og Knut hørte på. Slik lærte de lekse begge to. Dette var under krigen, og maten var rasjonert. Som et kosttilskudd til skoleunger fikk de hver skoledag suppe og ei skei tran.

En vinter vant skolen skikonkurransen mellom alle folkeskolene i kommunen, og skolen fikk det oppsatte skjoldet i premie.

– Jeg var med i slalåm i Kleivmellomjordet. Ski lånte jeg hjemme. Bindingene var for store, men med ekstra snøring gikk det bra, sier Ragnhild.

Samlingsted for unger

På Ulvolden var alle velkomne, og barn fra hele Selsverket kom dit for å leke. De lekte i husene på garden, men fikk ikke lov til å gå på taket.



*Torbjørn (i midten)
sammen med
Erling Kvåle og
Olav Drivenes (t.v.).*

– Vi hadde det moro i de gamle husene, og foreldrene våre var snille som lot oss ta med kamerater hjem. Det måtte mange ganger bli slitsomt, da vi var ti barn som alle hadde venner, tror Rolf.

– Det ble mye bråk, men jeg kan ikke huske at mor og far var sinte for det, supplerer Ragnhild.

Småjentene – Ragnhild og noen venninner – hadde lekestue på stabburet. De pyntet med ting de fant, slik som gamle lokk, stein og kongler. På jor-det, sør for husene, var det en dam – Stortanghølen – og der badet de når det var godvær. Ellers badet de i ei vik i elva, der vannet var spesielt varmt. Der var det en fin sandbanke. Det hendte også at de svømte litt i elva. Den var ofte kald, for Ula kom ned fra fjellet.

«Jeg håper at mine barnebarn får en like fin oppvekst som jeg hadde. Det var ikke mye gods og gull i min oppvekst, men det var masser av kjærlighet, og vi hadde omtanke for hverandre.»

(Rolf Ulvolden 1996)

Perioden 1908 – 1940

Jernbanefolk

Under byggingen av jernbaneanlegget nordover fra Otta i åra mellom 1908 og 1913 bodde det mange anleggsfolk rundt om på gardene. I helgene ble det endel fyll og uro.

Ei helg hadde «Storsvensken» drukket seg pærefull og fikk delirium. Han kom til Ulvolden aldeles rasende og ville bryte seg inn.

– Som rimelig var ble både bestefar og far redde. De forskanset seg innafor døra. Far tok med en stor smedhammer, mens bestefar var klar til å forsvare seg med kavlen til mangletreet. Far sa at hadde svensken brutt opp døra, hadde han brukt hammeren, forteller Syver.

Sterk og rolig kar

Ola Havn, far til Bina Rønningen på Nedre Havn, var en kraftkar.

– En gang han besøkte bestefar kom det en annen kar innom. Også denne gjesten var kraftig. Det ble drukket endel, og gjesten hadde nok lyst til å prøve krefter med Ola, og begynte å egle. Resultatet ble at han grep tak i skjerfet hans Ola, og slet det tvert av på halsen hans. Men Ola satt like rolig.

– Det skulle mye til at han ble sint, sier Syver.

Ærekjær bankmann

Fanejunker Lie bodde mange år i veslestua på Ulvolden. Han var den første bankkasserer i Sell Sparebank. Han hadde bankdag på Otta og gikk fram og tilbake mellom Selsverket og Otta på bankdagene,

med verdiene i en ryggsekk. En kunne stille klokka etter ham, så presis var han.

– En gang kom han ikke til vanlig tid. Bestefar ble redd, og dro i veg for å se etter ham. Det viste seg at han var gått innom i Nygård, men da vart bestefar harm på'n. Det var forresten Vesle-Kari Stampe-løkken som stelte huset for ham, forteller Syver.

En gang fikk han ikke bankregnskapet til å stemme, og satt i flere dager og lette etter ett øre.

Syver var bare guttungen da Lie bodde på garden.

– I bankboka mi står det beløp ned til ti øre, som Lie tok med seg og satte inn for meg, sier han.

Tater og vegfolk

I trettiåra var det mye tater og andre vegfolk som fór rundt i bygdene. Taterfølgene var årvisse. Hver vår og utover sommeren og høsten kom storfamilier med mange unger kjørende med hest og kjerre, og slo seg ned på Tatersletta sør for garden. Der holdt de som regel til et par-tre dager.

Mange kom til gards og spurde etter mat og husly. Kjerringene kom på døra med store knipper med forskjellige visper de hadde laget sjøl, og byttet dem gjerne med mat. Ola forteller at de voksne ofte var svært pågående, og at barna tigget etter mat. Som oftest fikk de en matbit for at en skulle bli kvitt dem.

– Jeg husker en gang far var borte, at vi gjemte oss i grishuset til taterne hadde passert, sier Ola.

En del selgere fartet det også. Det var to eldre karer som kom igjen hvert år. De gikk under navnet Knoll og Tott, og de fikk ligge i eldhuset. Knoll og Tott hadde med seg ei lita drakjerre hver. Der hadde de forskjellige småsaker som de solgte.

Det var også en del jøder som fór rundt og solgte forskjellige stoffer. En gang en jøde hadde vært på garden, skulle Anne Marie fortelle dette til de andre barna. Da de kom hjem ropte hun:

– Jøden har vore her og synt fram alt han ha, ler Ola.

Ragnhild husker spesielt en vegfarende som

hadde «bjønnföt» (klumpföt). Han kom igjen år etter år og fikk ligge i uthuset. Mat ble det også ei råd med for ham.

Av «skreppkremmere» var flere innom. De bar til vanlig på en gammel koffert. Der hadde de forskjellige småting, slik som blonder, trådsneller, synåler, hårnåler og mye annet.

– Det ble gjerne til at mor handlet, for det var jo ting hun hadde bruk for, forteller Ragnhild.

Perioden 1940 – 1945

Kronprinsen på Ulvøyllom

Niende april 1940 kom krigen til Norge. På Ulvol- den hørte de den utrolige nyheten på radioen. Rolf fikk i oppdrag av mor si å varsle far sin. Olaf Kvåle og Syver hadde dratt til skogs for å hogge tømmer, og det var en redd ti-åring som løp til skogs den gangen.

Rolf husker Olaf Kvåle sa:

– Nå blir andre boller, Syver!

De skulle snart forstå alvoret, da store fly med hakekors begynte å stryke over hustakene. De skjøt ikke til å begynne med. Men etter at noen norske soldater skjøt fra fjøstrappa, begynte de å skyte fra flyene. Familien oppholdt seg i fjøset da flyene kom. Her var det en tykk mur som isolerte mot kulene.

Aprildagene ble etter hvert utrygge nede i dalen, med stor flyaktivitet, både av engelske og tyske fly.

En dag stoppet en bil oppe i veggen ved innkjøringen. Knut, som var sju år, husker godt bilen med seilduktak. Ut kom to karer – den ene halta. De gikk inn på tunet. Syver og Anna fikk dem innomhus, for tyske fly skjøt på alt som var mistenkelig. Anna visste ikke at det var Kronprins Olav og hans adjutant, major Østgaard, hun tok imot i stua. Anna var opp- tatt med å bandasjere majorens fot.

– Mor snakket ofte seinere om hvor fin mann dette var. Hun ble sittende med ham, og glemte nok aldri denne enestående samtalen, tror Arne.

Syver tok seg av Kronprinsen; men da han ville gå ut på trappa for å se på de tyske flyene, advarte Syver ham om at de skjøt. Til det svarte Kronprinsen, at de hadde da annet å skyte på enn ensomme bondegårder. Han hadde ikke før sagt det, før ei

Krigsvåren 1940, trolig tyske soldater som slapper av på den gamle martnas-plassen – i dag parken.



kule traff trappa like foran beina hans. Kronprinsen plukket den opp som et minne, og sa at han hadde ikke trodd at de skjød på alt og alle.

– Veit du kå slags karer du ha haft på besøk, spurte Syver Anna. Syver hadde vært i det militære, og kunne fortelle hvem de var.

Overbefolket i Drogen

Etter at Kronprinsen og følget hans hadde dratt, fant Syver og Anna ut at det var tryggest at de minste barna, Rolf, Knut, Ragnhild og Arne dro opp i Drogen – et lite bruk rett ovenfor garden. På Ulvolden kunne de da høre flere tyske fly som nærmet seg Otta. Sammen med Tomas tok Arne (fem år), Ragnhild og Knut (sju år) og Rolf (ti år) av gårde oppover lia.

På vegen er det en sving rett ovenfor Skredderstuen. Rolf forteller at det satt en liten gutt der og spilte på ei fløyte.

– Han spilte så vakkert, og jeg var forundret over at han våget å sitte der når vi var så redde. Jeg kjente ham ikke, og da vi var kommet et stykke forbi svingen, sa jeg til Tomas at det er rart han tør sitte der nå.

Tomas protesterte, for han hadde ikke sett noen gutt.

– Jeg pekte på ham, og i samme øyeblikk ble han

borte. Jeg løp bortover, men gutten var som sunket i jorda. Bortsett fra Ragnhild, hadde de andre verken sett eller hørt ham. Men gamle folk fortalte at de hadde sett en liten mann som bodde i ei steinhule like ved Veslemannsulen, forteller Rolf.

Da de kom til Drogen, var det så overbefolket at de gikk ned igjen. På veggen ned ble de skutt på fra fly i samme høyde. Det var stort sett bare lauvskog der da, og de hadde ikke mulighet for å gjemme seg noen steder.

– Nede ved veien hadde vi omsider fått gjemt oss i et granholt. Far hadde sett at vi ble skutt på, og kom springende sørover veggen mot Storsteinen og Drogavegen, der vi hadde gjemt oss. Da var det far som holdt på å bli skutt, forteller Arne.

Alene mot mitraljøsene

Arnes minner fra krigsdagene i 1940 er klare som dagen. Han kan gjengi dem svært detaljert, til tross for at han da ennå ikke hadde fylt fem år. Hjelp til å huske har han nok fått av andre i familien, for de dramatiske april dagene snakket de mye om på Ulvolden etterpå.

I Kvam kjempet engelske elitesoldater mot tysker-



Otta jernbanebru ble sprengt sist i april 1940.

ne i det som er skildret som det voldsomste sammenstøtet i Gudbrandsdalen. Da var det at Arne ble skutt på av tyske fly, som fløy over Ulvolden.

Han forteller:

– Kampene pågikk i Kvam. Likevel tok far med seg oss guttene ut på Rundtangen – et skogholt ved Stortanghølen – for å hogge ved. Jeg husker at Torbjørn, Rolf og Knut var med, muligens også Ola. De fikk imidlertid lite gjort, for tyske flytokter kom stadig vekk over åskanten mellom Verkensbakkom og Drogen. De fløy inn mot baksida ved Kleivmellom, for å fortsette i lav høyde sørover dalen mot Kvam.

Jeg ble lei av å gjemme meg og ville heim. Så ble det et langt opphold i flytoktene. Far sa at hvis jeg løp nå, kunne jeg rekke det. Han ropte etter meg at hvis det kom fly, måtte jeg kaste meg ned på bakken. Jeg hadde ikke løpt langt før flere fly på linje fløy over meg.

Jeg kastet meg ned og lå stille til flyene var rett over meg. Så løp jeg igjen. Da satte haleskytterne i gang mitraljøsene. Det sprutet jord omkring meg, og etter at jeg hadde kastet meg ned, traff prosjektilene bakken tett inntil kroppen min på alle sider, til og med mellom beina mine.

Jeg lå stille til flyene var borte, men jeg hadde ikke løpt mange skrittene, før neste flytokt kom. Da gikk det bedre, for da hadde jeg lært å ligge stille til flyene var borte, og ingen skudd ble avfyrt. Slik fortsatte jeg å løpe og kaste meg ned.

Torbjørn, og muligens Ola, måtte holde far for at han ikke skulle løpe etter meg.

Mor hadde sett meg fra stuevinduet, og kom løpende mot meg. Hun hørte ikke på mine rop om at hun skulle kaste seg ned, og vi løp i kuleregn de siste ti-tjue metrene inn mot stabburet og skjulet. Kulene traff ikke, vi skulle ikke dø.

Rømte til fjells

Like før tyskerne kom til Otta landeveien, måtte familien på Ulvolden i likhet med andre rømme fra

*Krigsødeleggelse våren
1940 i området ved
Otta Auto.*



garden og bygda. Tomas tok med seg Torbjørn, Rolf, Knut, Ragnhild og Arne, og gikk til setra på Mysuseter. Syver og Anna tok med seg de andre barna og et par kuer, slik at de skulle ha melk på fjellet. Da de kom til Mysuseter, var det så mye snø at de måtte måke veg fra Rondane Fjellstue og opp til setra. Arne kan ennå huske hvordan mora, Kari og Ola bakset seg oppover kvea med kyrne. De andre dyra ble igjen på garden.

Ola og en kamerat forsøkte dagen etter å komme ned til bygda for å føre dyra, men de ble tatt til fange av de tyske fortroppene. De ble omsider sluppet fri, og kom seg opp på setra igjen, men uten å få føret dyra. Først dagen etter kom de fram, og fikk utført sitt ærend.

– Kari var med, og mens vi holdt på å rydde i fjø-

set, roper hun at det er en død tysker i fórbingen. Hun var helt fra seg av redsel. Jeg sa at vi måtte få ham ut, og gikk inn for å se. Det viste seg at det var en nyfødt kalv, og jeg måtte ta ham med ut før jeg fikk roet henne, forteller Ola.

Hele fjøset var en rotehaug. Tyskerne hadde brukt stoler fra huset når de melket. De hadde hogd hode- ne av et titalls høner, og de hadde slaktet en kalv. Ola forteller at tyskerne hadde lagt igjen saker over alt på jordet, blant annet klær og matvarer som de hadde tatt på butikkene på Otta.

Anna og Syver var naturlig nok svært engstelige mens Kari og Ola var nede og fóret dyra. Ragnhild husker at faren satt på seterfjøstaket for å se om de ikke snart kom tilbake.

Arne berømmer Kari og Ola for denne innsatsen.

– Kari og Ola var de siste som kom til setra. De gjorde en kjempeinnsats med å dra ned i bygda under kampene for å gi dyra mat, sier han.

Da det roet seg på Selsverket, dro familien ned fra fjellet.

– Det var rart å komme ned igjen til bygda, å gå over den provisoriske brua ved Stampen og å se en engelsk soldat som lå død ved Tollefstuen, sier Arne.

Lite mat

Under krigen ble hele tilværelsen forandret. Det var mange ganger lite mat. Ofte var det ikke så greit for Anna å vite hva hun skulle sende med av niste når karene skulle i skogen. Som regel ble det brød og kvitflesk.

Rolf kan ikke forstå hvordan mora alltid klarte å skaffe mat.

– I mine øyne er mor det største mennesket som har levd. Hun satte sin lit til at Gud ville hjelpe henne med å finne en løsning, og det ble da også alltid en løsning. Hun var først oppe om morgenen og sist i seng om kvelden. Hvordan hun holdt ut, har jeg mange ganger tenkt på, sier Rolf.

*Bakeriet til Kristoffer
Larsen fikk også hard
medfart i aprildagene.*



Han husker en gang hun ble spurt hvordan hun klarte å passe på så mange små barn.

– Hvis ikke Gud passer på dem, så klarer ikke jeg det, svarte hun.

Da de arbeidet ute på jordet, og det var mat, ringte Anna med gardsklokka.

– Vi kom inn for å spise, og etterpå la vi oss på gulvet for å kvile middag. Den som ikke hadde tid til å kvile var mor, minnes Rolf.

I krigsåra var det stadig folk som kom og ba om mat, og Anna delte med dem. Arne kan aldri huske at han sultet. Det var streng rasjonering av mat, og folk fikk stort sett bare kjøpt den rasjonen som var angitt på rasjoneringskortet. På garder hadde man egne produkter som det var leveringsplikt på, og som måtte leveres til ysteriet. Anna fikk likevel hjulpet mange med blant annet melk og egg, men de måtte komme etter at det var blitt mørkt.

Tyskerne flyttet inn

Tyskerne – det var forresten flest østerrikere – rekvierte garden, og ble boende der til krigen var slutt. Tyskerne tok veslestua med to rom til seg selv, og vognskuret til de åtte hestene sine. Knut husker godt de fine, blanke ridehestene til offiserene.

Familien fikk ikke lov å ha radio. Men tyskerne hadde en «Alabaltik», og barna fikk lov å høre på.

– Når en militærist av en fenrik var borte, åpnet tyskerne døra til barna, satte ut vakter og lot oss høre på nyhetene fra London, minnes Arne.

Det var bare ei dør mellom radioen og familiens kjøkken.

– Etter hvert satte jeg på nyhetene, og far satt på den andre siden og lyttet. Dette gikk bra lenge, men en dag kom en høyere offiser inn i rommet. Han hørte det var nyheter, ble forbannet og kastet meg ut. Tyskeren fikk refs, og det ble slutt på radiolyttingen, forteller Rolf.

Lurte tyskeren

En gang skulle en tysker sko hestene. Han bandt en hest i skåledøra og begynte å arbeide. Han hadde lagt fra seg mange fine tenger og redskap på bakken. Rolf så dette, men gikk ikke bort til ham.

– Jeg lurte på hvordan jeg kunne få tak i en av disse tengene. Vi ble jo opplært til å gjøre ugagn og trøbbel for tyskerne, sier Rolf.

Han gikk bakenfor skålen og tok ut noen steiner i muren. Han krøp inn. Under døra var det en liten åpning, og der fikk han tak i tanga. Deretter krøp Rolf ut gjennom hullet og murte igjen. Tanga gjemte han i en haug av hestemøkk sør for uthuset. Etterpå gikk han opp i Kongsvegen og kom plystrende ned mot garden. Ingen hadde vært i nærheten av tyskeren, og selv satte han seg på trappa.

– Tyskeren tok etter tanga og skulle klippe av spikerne, men han fant den ikke. Han satte ned foten til hesten, og klødde seg i hodet. Dette forstod han ikke noe av. Han trodde nok at det spøkte på Ulvolden, sier Rolf.

Meldeplikt for far

I Sel ble flere drept av tyskerne. Mange ble arrestert, men ikke på Ulvolden. Under rassiane på garden

husker Arne at tyskerne stakk armene inn mellom steinene på låvebrua, og at de kastet ut all halmen fra låven for å sjekke grundig. Faren hadde hellet med seg i en slik rassia. Han hadde funnet en tysk revolver som en tysk motorsyklist hadde mistet da han hadde tatt seg en blund i høyet.

Pistolen hadde Syver midlertidig puttet ned i sagflisa på loftet i veslestua. Da tyskerne skulle ha stigen for å klatre dit opp, var det noen andre som skulle opp på det andre loftet. De skulle komme med stigen etterpå. Heldigvis ble dette glemt.

Ragnhild forteller at faren ei tid ut i okkupasjons-tida ble pålagt meldeplikt hver uke hos lensmannen, fordi han som ung militær hadde lavere offisersgrad.

– Da ordnet overlege Murstad, som hadde hytte på Ulvoldsteigen, det slik at far ble innlagt på sjukehuset på Lillehammer for «åreknuteoperasjon». Det ble skiftet bandasjer for at det skulle se mest mulig virkelig ut. Om nødvendig skulle Murstad hjelpe til med å få ham over til Sverige, forteller hun.

Radioapparatene var forlenget inndratt for folk flest. Ragnhild forteller at faren ble kjørt til et hemmelig rom for å høre nytt på radio fra London. Da det roet seg på Verket, dro han hjem.

Under krigen var Rolf og Torbjørn mye sammen med tyskerne. Sammen med kameratene Olav og Øystein Drivenes ble de de rene sabotørene til slutt.

– Det var rart at vi ikke ble skadet da vi håndterte våpen og sprengstoff, sier Rolf.

Kameratgjengen samlet også på millitæreffekter.

– Vi hadde lager i et uthus i Tollefstuen. Der hadde vi ei sundslått engelsk rifle som vi prøveskjøt med. Det var merkelig at ikke tyskerne oppdaget det lille lageret vårt, sier Rolf.

Også snille tyskere

Rolf minnes mange snille tyskere, og mange med hjemlengsel. De hadde jo reist fra familien sin i hjemlandet. Ragnhild husker at de fikk «stump» –

*På jordet ved Sel
Hjelpedefensel, tyske
soldater ærer falt
kamerat.*



mørkt brød – av tyskerne. Men omtanken gikk av og til den andre veien også:

På slutten av krigen var tyskerne på tilbaketog fra Finland og Nord-Norge. Soldatene, de fleste visstnok østerrikere, gikk til fots sørover med hester, kjøredoninger og utstyr. Det var lange rekker av utslitte soldater. Ragnhild forteller at moren tok med seg et femtiliters transportspann opp i veien og delte ut til dem. Venn eller fiende, det spilte ingen rolle for henne. Hun sa:

– Hadde mine sønner vært i samme situasjon, hadde jeg vært glad om noen hadde gitt dem melk.

Også Rolf forteller at forholdet til tyskerne var tosidig, idet barna ble venner med mange av dem.

– Mange var lut lei hele krigen, men det var også dem som var Hitlerfrelst, sier Rolf, som opplevde krigen fra han var ti til han var 15 år.

Arne ble svært glad i en tysker som sjøl hadde en gutt på hans alder.

– Når offiserene var borte, var jeg straks borte hos ham, og fikk være med å pusse geværet og ordne utstyret hans. Da freden kom, var de like glade som oss, men offiserene raste, sier Arne.

Så kom dagen da tyskerne skulle marsjere mot Oslo. Arne gråt fordi tyskeren skulle reise.

– Han sa at hvis jeg satte meg oppe i bakken, skulle han vinke til meg selv om han ikke hadde lov til det. Tyskerne kom marsjerende helt fra Dombås, og jeg satt tålmodig oppe i bakken og ventet. Plutselig var det ei hånd som stakk opp. Det hjalp. Han hadde lovt å skrive til meg, men troppeskipet gikk under i Skagerak og alle omkom visstnok, sier Arne.

Når det gjelder forholdet til denne tyskeren, og alt det barna snappet opp av ting de ikke skulle vite, mener Arne at det er grunn til å stole på barn.

– Vi ville aldri røpet noe til tyskerne eller noen voksen om det vi visste. Vi hadde lært å passe oss, for vi visste ikke hvem som kunne være nazist, sier Arne.

Påska 1945

Engebret forteller denne historia fra natt til skjærtorsdag 1945. Ved ett-tida blir han vekt av prost Nils Berg. Han kom med ordre fra den tyske overkommando på Otta om straks å stille ved Stampebrua med hest for kjøring i fjellet på ubestemt tid. Ved brua var det flere tyske soldater og SS-folk, samt den tyske gestapisten Stuckmann og en norsk gestapo. De hadde motstandsmannen Nilseng som fange.

Engebret og to karer fra Skjenna og Mo ble beordret til å kjøre oppover Verkensbakkene.

– Da vi kom til Kolbottbakken, begynte det å skyte oppe ved Havn. SS- og gestapofolka ble da helt ville, og soldatene fikk beskjed om å legge en del av utstyret på hestene våre, minnes Engebret.

Så bar det i full fart mot Havn; Nilseng plasserte de mellom seg.

– Vi fikk ordre om å dra til Rondane Fjellstue og vente der. Det viste seg at vi skulle innover i høgfjellet til Mjørakkhaugom for å kjøre fram et flyslepp som Nilseng og kameraten hans Frøysland hadde måttet røpe. Da den norske gestapisten som kalte seg Hansen fortalte oss det, sa jeg at det ikke går an å kjøre med hest inn dit på denne årstida. Det går an

å trakke veg, var svaret. Men vi kom ikke lenger enn til Mysuseter.

Hestene fikk de inn på Finslethaugen, og selv ble de plassert på et lite rom i toppen av fjellstua. I stedet for å kjøre inn i fjellet med hest, ble folk på hyttene beordret til å bære. Nilseng klarte å simulere at han ikke fant igjen gjemmestedet for flysleppet.

– Tidlig på torsdagsmorgenen larma det på døra heime hos mor og far. Der sto den samme Stuckmann og en norsk gestapist, som hadde med seg hesten fra Øvre Havn med ei stor grind på sleden. I løpet av natta var Oluf Havn, Einar Boyesen og en tysker, som alle ble skutt i øvre Havn, blitt kjørt med hest ned til bilvei. Far, i bare underbuksa, måtte ta over hesten, med ordre om å kjøre den til Øvre Havn så snart noen av dem hadde tid å følge ham. Nye folk kom. Da de var framme, skulle far sette hesten i stallen, og der skulle også han holde seg.

Utpå dagen kom broren Sverre heim og hørte om det som hadde skjedd. Han gikk da opp til Øvre Havn og fikk overta for far sin.

På ettermiddagen kom gestapisten Hansen og noen norske SS-folk sammen med ei gruppe tyske soldater til Havn. Sverre ble beordret til å kjøre med hest endel utstyr til Rondane Fjellstue. Underveis ble Per Uldalen kommandert ut med hest til å være med på samme transporten. På Mysuseter var det samla i alt fem hester og karer som venta på å frakte flysleppet ned. Det ble imidlertid ikke funnet, og andre påskedag fikk vi alle dra heim, minnes Engbret.

Farlig saluttering

Så kom våren, med fred i mai. Alle var glade, og det ble stor feiring. Fra fredsdagene husker Arne at de fant en stor eske med geværammunisjon under stabburet på garden. Under krigen fant Olav Drive-nes og Torbjørn oppe ved Raphamn-området et lager med håndgranater, som de gjemte der inne. Da freden kom, puttet de dem i sekken og gikk til bygds

for å levere dem til hjemmefrontkarene. De tenkte ikke på at sikkerhetssplintene kunne falle ut.

– Hadde granatene gått av ville det ikke blitt mye igjen av guttene, konstaterer Arne.

Ikke all ammunisjon de fant ble levert til voksne. Det er et under at det gikk bra.

– Vi tok ut prosjektilet og satte lunte inn i hylsa. Deretter la vi hylsa i et hull vi hadde boret i trekubber, som vi så sprengte, sier Arne som da var i ti-årsalderen.

Å legge et skudd på en stein og slippe en annen stein oppå, slik at skuddet gikk av, ble regnet som ufarlig. Dette foregikk mest på Ulmo og Stampefyr. Men det hendte ei dødsulykke óg. Arne husker en gutt fra Jordet på Otta som ble drept 1. mai 1946. I uthuset heime hos seg hadde han eksperimentert med sprengstoff han hadde funnet.

– Dette gjorde sterkt inntrykk på oss, og vi ble nok litt forsiktigere etterpå, sier Arne.

Turistene tilbake

Rolf forteller at det naturlig nok ikke var turister under krigen. Folk fikk nesten ikke reise, og da freden kom begynte folk å snakke om at nå kommer sikkert turistene tilbake. Øystein Drivenes og Rolf begynte å prate om at de måtte prøve å tjene litt penger på dem.

Høsten 1945 fikk de med seg Torbjørn og bygget en kiosk. Den var to ganger to meter, og sommeren 1946 åpnet de for salg av blant annet is, sjokolade og tobakk ved vegen ovenfor garden.

Det ble trafikkø og Vegvesenet ville ha dem vekk, men de ville ikke flytte. Til slutt flyttet de kiosken fire meter fra vegkanten, og der fikk de lov til å være.

– Vi tjente gode penger, og vi holdt på somrene 1946 og 1947, forteller Rolf.

Perioden 1746 – 1973

Gamle kløvveger

Det har vært kløving med hest til Mysusetter helt fra den første setringen – for Ulvolden sin del i alle fall fra 1746 da det er stadfestet seterdrift under garden. Under oppveksten hørte Syver ofte bestefaren, Tomas og andre gamle fortelle fra gammelt av, ikke minst om turene til fjells.

– Adkomsten til Mysusetter kunne være nokså problematisk i gamle dager, forteller Syver i dag.

En kløvveg gikk opp nord for Ula, over Sagranden, Strype, forbi Uldalen og Lié, og kom ned Leirranden og ned på Larslykkjá, videre innover Breisand og forbi Gurihåmmår'n. Her har ei som het Guri omkommet. Når Ula var i flom, gikk vegen helt inntil berget og det kunne være uframkommelig. Videre gikk veien over Raumelbakken, her godt synlig, kom så ned på moen under Kvitskriuprestein, og fortsatte innover Lykkja inn til Brudalen, hvor det gikk ei bru over Ula. Herfra gikk en bratt veg oppover Reistbakken til Flatlia, og videre opp på Grånmyra. Herfra gikk vegen nokså bratt opp forbi Skredderstugusetra, Bottsetra og Kleivmelomsetra.

Når det ikke var framkommelig gjennom Uldalen, kunne en ta opp lia til Raphamn og innover forbi Ultungsteinen.

En tredje mulighet for å komme til seters var å gå forbi Lornstad, innover Slåe og over Breiskriu, og forbi Kuspræna. Det er ei sterk vassåre, som en spring. Her kunne det være vanskelig å gå tidlig på sommeren når det lå snø i Breiskriudalen. Vegen gikk forbi Kirstidalseter, der den sluttet seg sammen med vegen som gikk fra Raphamn til Mysusetter. Til

*Sverre (t.v.) og
Engebret var med mor
på setra hele
sommeren.*



slutt endte den sammen med vegen som gikk gjennom Uldalen og fram til Mysusetet.

Kjerreveg neste

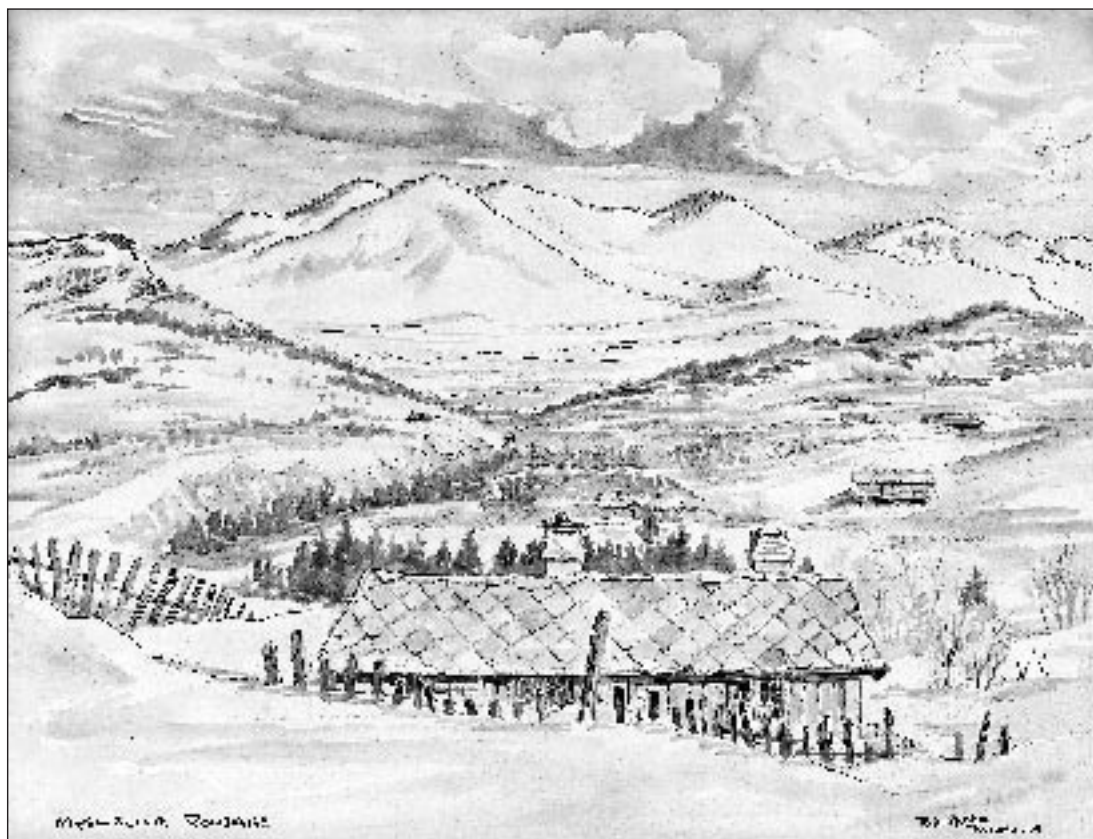
Før kjerrevegen ble laget kunne en ikke kjøre før etter nyttår. Da hadde isen lagt seg, og en kunne kjøre på isen. Vegen ble bygget omkring 1870. Den går etter Uldalen, og er fortsatt stort sett slik som da den ble bygd.

– Det var noe av et løft, men så gikk de sammen om det i hele midtre Sel, forklarer Syver.

Måssåkjøerne (Mosekjøerne) fra langt opp i Ottadalen og Bredebygden gikk sammen med seter-eierne. Brua ble flyttet lenger nedover i Ula, der den nå er. Vegen ble lagt oppover Reistbakken og lia. Reistbakken-traseen ble seinere omlagt. Da det ble bygd dam i Ula i 1879 ble det lettere å få fram veg ved Dammen. Når en ser de svære murene mot Ula, forstår en bedre hvilket løft denne vegbyggingen var.

– Det var mange om arbeidet, og ikke minst måssåtrafikken var drivkraft til at veien ble bygget, forteller Syver.

Etter hvert som turisttilbudet på Mysusetet ble



Ulvoldsetra, tegning av R. A. Styker.

utvidet – Rondane Fjellstue var ferdig bygget i 1939 – ble veg og bru utbedret og tilpasset det nye framkomstmiddelet – bilen. 23. oktober 1973 ble Ronda-nevegen innviet, og gamlevegen brukes nå som lokalveg for verkinger og turister.

Turisttrafikk

Syver forteller at bestefar hans kjøpte to løer på Otekra-kvea og bygde hytte på Finslethaugen, som han leidde bort til byfolk. Dette var kanskje den første turismen på Mysusetra. Vinje hadde riktignok overnattet på Moseetra, og det hadde rekt en og annen fotturist forbi.

– En gang bestefar kom kjørende opp med Gamlebruna, og det ble festet på Finslethaugen, ville byfolket ha bilde av hesten ved peisen. Dette ble fort ordnet, for Gamlebruna var med på alt mulig, sier Syver.

Samtidig som bestefaren leidde ut Finslethaugen, leidde gamle Jo Hole ut Holesetra. Turistene lurte på hvor doen var. Da fikk de dette svaret: «Døkk fæ gjæra som oss, gå burt i ei sjogføin og held tå hån-de».

– Det har nok forandret seg litt med servicen siden da, konstaterer Syver.

Glitterdalsjenta

Syver har hørt om Glitterdalsjenta siden han var smågutt, og gikk til Ranglartjønn for å fiske abbor. Der er det ruiner etter et båtnaust som har tilhørt Hole og Ulvolden.

En gang kom han til å nevne Glitterdalsjenta for Ragnhild Gjetsiden, som kunne fortelle at det fra gammelt var ei seter i Glitterdalen. Dette har Syver selv fått bekreftet av Normann Heitkøtter. Han fortalte at han hadde sett muren etter et hus der.

Ragnhild fortalte: Budeia som lå der inne hadde to friere, en fra Sel og en fra Nord-Fron, men i lengden gikk ikke dette. De møttes derinne og antakelig trakk de seg begge.

– Om jenta ble gravid og fødte i dølgsmål vites ikke, men hun har nå iallfall gått igjen der. Olaf Bekken fortalte meg at han hadde møtt henne inne ved Tverrhaugen ei natt han gikk og fiska. Hun forsvant inne i noe kratt, og han fikk ikke sett ansiktet, forteller Syver.

Ultungen

I Ultungen har det gjennom tidene skjedd litt av hvert. Det er opprinnelig et gardsbruk, og det bodde folk der året rundt. Det måtte ha vært nokså tungvint før 1870, da det ikke var veg etter Uldalen. Det er fortalt at gubben sjøl var i kirka på Selsverket, og måtte gå over Kirstidalseter og Raphamn. På veg heim fra kirka satte han seg ned ved en stor stein mellom Raphamn og Kirstidalen, og der døde han. Steinen ble etter dette kalt for Ultungsteinen.



*Minne om gjeterjenta
som omkom ovenfor
Ultunga i 1861.*

Oppe på toppen ovenfor Ultungen, der dammen raste ut seinere, ble det funnet igjen en jentunge som hadde gått seg bort. Hun var død. Det er reist en stein der til minne om henne, og det er hugget inn «K O D 1861». Bokstavene kan bety Kari Olsdatter.

– Steinen hadde veltet, og ble funnet igjen for noen år siden da det ble bygd hytte der. Ellers blir det sagt at det bestandig har spøkt i Ultungen, sier Syver.

Kåsholet

Syver forteller at hele Kåse er full av ganger. Det blir fortalt mange historier om folk som har rotet seg bort der inne. Det skulle være noen gutter fra Hole som hadde tullet der inne en hel dag. En katt som ble sluppet inn der, kom ut igjen nede i Vesle-Ula et sted.

– Håkon Arnesen fortalte om en turist som ikke fant ut igjen. Han ropte om hjelp i en liten sprekk, der dagslyset kom inn. Folk kom seg ned, og ved hjelp av lykter og tau fikk de ham ut igjen, forteller Syver.

Perioden 1746 – 1970

Til seters

Det var et yrende liv og en merkedag på garden når kyrne slapp ut på jordet etter en lang vinter. Ragnhild forteller at ungene var med å dirigere dem ut, og da ble det gjerne brøl, kåte sprett og sparking i bakken. Dyra gikk heime på beite til det var blitt grasvokst i fjellet, som regel var buferdsdagen omkring Sankthanstider. Arne og Ola husker det var en egen stemning og en stor opplevelse når buskapen skulle til seters, og de fikk være med å jage dyra til fjells. Foran kyrne gikk hest og kjørekar, og med på lasset var alt en trengte å ha med på setra.

– En av oss gikk foran bjøllekua med en saltbolle for å lokke den med, og da fulgte de andre kyrne vil-



Kari på Ulvoldsetra.

lig etter. Det tok sin tid opp Verkensbakkene, gjennom Uldalen, og opp seterlia, forteller Ragnhild.

Syver vet ikke når seterbruket på Mysusetet begynte. Men det er i alle fall nevnt setre i skjøtet på Ulvolden, og det er datert 22. september 1746. En del setre er nedlagte og lagt under andre. Det gjelder Rukinsetra som er en del av Gjeitsiden, og Kolbottsetra som er en del av Ulvoldsetra.

I dag er det 16 setre: Hole, Skjenna, Nordgard Loftsgård, Gjeitsiden, Mo, Nedre Havn, Nyhusom, Jakopstad, Otekra – husene er for lengst borte, Ulvolden, Erlandstuen – den er flyttet, Søre Kleivmellom, Botten, Skredderstuen, Nordre Kleivmellom og Leirhole.

Det kunne være mange årsaker til at setrer skiftet eiere. Denne historia er fortalt gjennom flere slektsledd:

Ola Larsson Ulvollen, som eide Ulvolden mellom 1758 og 1789, hadde seter på kvea til Nordgard Loftsgaard. I et lystig lag sammen med Nordgardbrukeren byttet de setre seg imellom. Slik har det seg at Ulvoldsetra ligger der den ligger.

På Raphamn har det også i sin tid vært seterkve for Ulvolden. Denne er seinere lagt under andre setre.

Ysta og kinna

Syver forteller at Elias og Anne, mens de bodde i Mogarden, arbeidde på Ulvoldsetra ei tid. Seinere var Karoline Gården budeie noen år. I denne tida var det vanlig å yste og kinne. Senere ble det melkekjøring, og da var Kari og Anne Marie budeier. Selv var Syver den siste budeia på Mysusetet. Med ham opphørte seterdrifta i begynnelsen av 1970-åra.

Til ystingen gikk det med mye ved. Den ble kjørt fram om vinteren. Det var vanlig å hugge bjørk og kjøre den fram med kvisten på. Ved å bruke bjørk og kvist under ystepanna, sparte en skogen. Tidligere var det snauhagd helt opp til måssåfjellet (mosefjellet), der det nå er tett skog. Til å begynne med ble

*Anne Marie på
Ulvoldsetra.*



det kinna smør og ysta skjørost av surmelka, seinere ble det vanlig å yste rauost.

Søndagene samlet budeiene seg på ei eller anna seter, og hadde budeielag. Da var det vanlig med avletto og vafler med rømme. Når det lei til omkring 10. august kom kvefolket, og da ble det ofte liv på setrene. De fant på mye spøk for å narre hverandre.

Høyet ble som regel hesjet og kjørt inn i løer og låver, for så å bli kjørt ned på vinterføre.

Gildt for barna

Under krigen var Kari, og deretter Anne Marie, på setra om sommeren. Før Reidar ble arrestert av tyskerne besøkte han ofte Kari der. Da barna kom opp i helgene lå de alltid på Finslethaugen hos Tomas, mens de spiste middag på setra. På denne måten fikk Kari og Reidar kveldene for seg sjøl.

– Det var mest når Anne Marie var på setra at Ragnhild og jeg fikk være der, i hvertfall mellom onnene på garden, for da måtte alle delta. Jeg har mange kjære minner fra seterlivet, sier Arne.

Ragnhild var for lett og tynn i oppveksten. Hun ble derfor sendt til setra for å være budeirull for Anne Marie. Seterkosten skulle gjøre henne godt,

men hun holdt seg like tynn. Ragnhild syntes det var fint å være med på å setra om somrene.

Til helga ble det pynta i sélet, gulvet ble kvitskura og strødd med einer, og bjørkeløv og markblomster ble satt på bord og peiskappe. Lørdagskveldene kom det gjerne besøk fra bygda eller nabosetrene. Det hendte noen hadde med seg grammofon, men aller helst ble det fortalt spøkelseshistorier om skrymt og underjordiske skapninger.

– Det var ikke alltid så moro å legge seg etterpå, minnes Ragnhild.

Rolf sier at noe av det likeste han visste var å få være med til setra om våren. Han var budeirull sammen med både Kari og Anne Marie.

Møkjakoken tok åt

Syver forteller denne historia om Elias og Tomas:

Dæ va innpå sæter'n tile um vår'n. 'N Elias og 'n Tomas skul hå utover møkje uta fjosveggen. Møkjakoken va sjølsagt berre ein tælaklomp, og døm prøvde å slå'n son.

Så va dæ at døm fein ut dæ va bære å sprengje heile sulamitten. Som tenkt, så jort. Dæ va berre dæ at det jekk ikje slik døm tenkte. Da ladningen jekk tok heile møkjakoken åt neover, å 'n stoppa ikje før'n nådd lauvskogen nest på kve'n. Sida va de for døm å kjøre tælaklompen uppete att.

Um døm da brukte dynamitt for å spre'n, æ osikkert.

Ulvoldssetra

Anne Marie forteller at setra var som seterhus flest; tre rom, med skjedsгар'n i midten og bu og sél på hver side. Den var bygd i tømmer, mens midtdelen var reisverk. Utvendig var det bordkledd, og taket var skifertekt. Foruten seterhuset var det selvsagt fjøs og skåle, og nede på kvea sto løa. Sør for seterhuset var det brønn, og nedafor ei vasskjelde, som ble brukt til avkjøling av melka.

*På Ulvoldsetra.
Fra venstre: Syver,
Tomas, Reidar,
Anne Marie og Syver.*



I skjedsgar'n var det en gammel vedkomfyr, kjøkenbord og et par krakker. Der sto óg separatoren og ystepanna. Til golv var lagt skiferheller. Bua hadde bare en liten glugg med netting foran. Den skulle holde fluene ute. Golvet var av jord. Det skulle holde seg kaldt der smøret og osten ble oppbevart.

I sélet var det kleberpeis i det ene hjørnet, og på den ene langveggen stod ei brei seng. Det var et veggfast klaffebord, og foran vinduet en brei fast



Ulvoldsetra.



Anne Marie på
Ulvoldsetra.

benk. Enda var det to benker. På veggen var ei åpen skaphylle til kopper og annet kjøkkenutstyr.

Budeias beretning

Da Anne Marie var 22 år gammel, var det hennes tur til å være budeie, etter at Kari hadde giftet seg. På setra skulle hun være i omtrent tre måneder, til langt ut i september. Hvordan var hverdagen hennes egentlig?

Seterliv er så mangt. Idyll og seterromantikk vil kanskje mange si. De tenker på godværsdager i ei stille og fredelig setergrend, med budskap på hver ei seter, budeielokking, kuraut, seperatordur, godlufta fra ystepanna med fersk varm ost, nyslått seterhøy, eller solveggen med kaffelars og nystekte rømmevafler, gjerne med ferskt syltetøy og rømme til, om en ikke da var benka rundt einervarmen i sélet. Joda, det var seterlivet, men bare en del av det. For det gamle tradisjonelle seterstellet bestod av mye arbeid, der alt ble gjort for hånd.

Anne Marie stod daglig opp i otta. Hun måtte opp før klokka seks for å ta fjøsstellet. Fjøsstell og melking hadde hun lært av mor si; den første melkestråla sprutet mellom fingrene hennes før hun var ti år.

– I mi tid på setra hentet melkebilen den melka som ikke ble brukt til kinning og ysting, og kjørte den ned til ysteriet på Otta, forteller Anne Marie. Slik sett hadde hun det noe lettere enn forgjengerne.

Mens Anne Marie satt og melket, og kurompa slo henne over skuldrene, kunne hun på godværsdager, gjennom den åpne fjøsdøra, se solrenningen over Ranglarhø. Så var det å løse fra kyrne og få dem ut på beite. Om morgenen var de lystne på å komme avgårde for å finne seg godt saftig gras, de tok som oftest oppover mot Gråhø. Etter rensking og pynning i fjøset var det å bære fór fra nede i løa og ha i alle båsene.

Egne produkter

Separeringen av melka foregikk i skedsgar'n, da var det å sveive til fløten hadde skilt seg ut. Av fløten kinna hun smør. Før de fikk kinne med sveiv, var det å bruke ei trekinne. Det var en litt høy sirkelrund trebutt hvor fløten ble «stampa» til smør ved hjelp av en stav med trinse i enden.

Når skummetmelka var blitt sur, ble det laget skjørost, som ble varmet i ystepanna til den ble godt lunken. Kjuka ble tatt over i et trefat for å presse ut mysua, som ble kokt inn til surost. Så arbeidet Anne Marie kjuka godt og saltet litt, etterpå pressa hun kjuka i ei bøtte. Når dette hadde stått ei tid, ble det satt i bua, i nettingskapet. Her sto den og modnet til ferdig skjørost. Skjørost på flatbrød med surostsuppe til, var fin seterkost. Når Anne Marie laget mysost – rauost – brukte hun nysilt melk. Den ble varmet opp i ystepanna til den ble lunken. Deretter blandet hun i løypelog, som hun kjøpte på apoteket. Det måtte til for at melka skulle skille seg.

– Når melka hadde delt seg, tok jeg ut kjuka, og la den over i et trefat med hull i bunnen slik at mysua rant ut. Mysua tok jeg tilbake til ystepanna, hvor den kokte og putra i flere timer til den ble til en brun masse. Deretter tok jeg massa over i et tretraug og arbeidet den til den ble kald. Så ble dette stappa i ei osteform, og produktet var ferdig til å settes ut i bua, der det var kjølig og godt å lagre, forteller hun.

Det som ble igjen i panna etter kokingen, skrapte hun ut, og det ble kalt for mysusmør. Det smakte godt, varmt og ferskt som det var. Når en kokte ost, måtte en ha passelig med ved og varme under panna, det var ikke bra om massa ble brunsvidd. Med varmen fra ovnen og dampen fra ostepanna kunne det på varme sommerdager bli temmelig heitt inne, men gjennom den åpne døra steg den tette varme lufta til værs sammen med den fine eimen av nykokt ost.

– Finnes det noe bedre? spør Anne Marie.

*På Ulvoldsetra.
Fra venstre: Anna,
Astrid og Ellen Kolbotn,
samt Ola og
Kari Ulvolden.*



Nok å gjøre

Det var buskap og budeier på hver ei seter på Mysuseten den gangen. Midt på dagen, før kyrne kom tilbake, gikk Anne Marie og de andre budeiene gjerne på besøk til hverandre.

– Da tok oss gjerne med oss bundingen, det var greit å ha noe å fingre med når en var på kaffebesøk. Alltid hadde vi stående kaffemat, hvis en da ikke stekte vafler. Å bli spådd i kaffekoppen var vanlig. Da fikk en gjerne høre det som ville skje med en, som oftest positive ting. Kaffekoppen sa bare om den nære framtida, nytt fra bygda sa den ingen ting om, det måtte vente til helga, da det kom besøk, forteller hun.

Når hun ikke hadde kinning og ysting, hadde hun annet å finne på. Hun minnes en sommer det var så tørt, det var vel i 1947, at brønnen ble tom.

– Da bar jeg vann fra Otekrenkvea. Det var ikke lite som skulle til, bare til dyra. En sommer hadde jeg med meg veven. Da ble det nye gardiner til stua heime. Andre ganger tok jeg på meg helgevask i hytter hos byfolk. Da var det ofte mye å ta igjen, de hadde nok tatt det lett, sier Anne Marie.

Så var det å vente på at bølingen skulle komme heim. Kyrne kom som regel diltende av seg sjøl, med Raukolla først. Hun rautet ved grinda for å

varsle. Når mygg eller knottsvermen ble for plag-som, var det nok godt å komme heim, i fjøset var det kjøligere og færre insekter.

En kveld kom bølingen heim uten Raukolla. Den ble funnet neste dag, den sto i ei myr, med ene foten fast mellom to steiner. Den greidde ikke å gå, så Raukolla ble slaktet der.

Om kveldene, etter at Anne Marie var ferdig med melkinga og hadde fått satt melkespannene i avkjøl-lingen, kom det gjerne hyttefolk, for det meste by-folk, for å kjøpe melk. Noen skulle også ha fløte og rømme.

– Når kveldene ble lange og mørke utover etter-sommeren og høsten, ble det til å sitte og strikke – eller lese så lenge jeg greidde å se i skinnet fra para-finlampa, som regel i gamle utslitte ukeblad, minnes budeia.

Dragning mot bygda

Når det var tid for seterslåttan, ble det liv og leven på setra. For da kom faren og Syver opp. Knut, Ragnhild og Arne var også med, for det var godt å være mange når kvea skulle slås og graset hesjes.

– Far og Syver svingte ljàen. Det var om å gjøre å ha godvær når en drev med kveslåttan. For meg var det særlig trivelig som fikk besøk et par-tre dager. Fóravlingen varierte selvsagt, men i gode år hadde vi omkring 11 hestelass som skulle kjøres ned på slede om vinteren, forteller hun.

Etter at blåbæra var moden, var pannekake med nysyltet blåbærsyltetøy ei delikatesse, enkelte ganger kunne det også bli moltekrem til dessert, når bæra slo til.

– I gode år kunne jeg plukke store bører med molte, da var det å ta av avgårde så snart jeg var ferdig med fjøsstellet, ofte innover mot Spranget eller Ljosåmyrene. De var gjerne to-tre budeier som slo følge. Så var det å få sendt bæra heim med snøgeste skyss.

Med klare septemberdager blir det tidlig høst i

fjellet; fjellbjørk, lyng, kratt og kjerringris kler seg i gult og rustrødt. På bakken ligger morgendoggen og kanskje er det is i en og annen vasspytt. Det er blitt et annet drag i den klare luften, og på Rondtoppene ligger for lengst den første snøen.

En sommer er over på Ulvoldssetra, og på Mysusetet får både ku og budeie en draging mot bygda. Om noen dager er det heimreise, karfolket er kommet opp fra bygden.

Så er dagen der, Syver først med Brona, deretter far og jeg med bølingen, minnes Anne Marie.

De trenger ikke bruke kjeppene sine. Bliros, Dagros og alle de andre kyrne kjenner vegen hjem. Tilbake ligger Ulvoldsetra, høyt, trygt og fast, slik den har stått der gjennom generasjoner.

Perioden 1746 – 1960

Årleårs hondretals lass

Det har trolig vært tatt måsså (mose) i Mysuseterfjellet så lenge det har vært seterdrift. Måssån ble brukt som tilleggsfór til dyra. For Ulvolden sin del har det trolig vært tatt måsså så langt tilbake som 1746. For allerede da hadde garden seter på Mysuseter.

Syver forteller om måssåtåkingen på sin egen dialekt:

Dæ vart årleårs ti hondrevis mæ måssålass inni Mysusetersfjeillé. Fyry veigen va bygt, jekk dæ'kje an å få tak ti måsså frå der inni før ette at Ula ha kjøvd frå se, vanlevis ette nyåre. Dæ vart dæfor ti nogre lass i Kampefjeillé te bruk utover fyryjulsvinter'n. Måssåtåking jekk for se um hausten, i september-oktober, å døm ha vanlevis små strekninge frå år te år. Di ymse steillom va Ljosåmyrbakkom, inn-



Måssåfjellet sett fra Kåsen.



Med måssårive og repp (måssåkorg) blir måssåen samlet.



I reppen blir måssåen båret sammen til såter.



Først når såtene er gjenomfrosset og harde, er de klare for kjøring.

unde Randin, Spranghaugen, innover mot Krokutbækken, innonde Illmeinnhø'n, Glitterdalsbakkom, Storhaugen og Ranglarhø'n. Dæ va løyle å sjå når dæ lei åt dugurs, da kunn'n sjå røyk frå kaffevarme over alt, å ein visste stort sett kem som heilt te på di ymse plassein. Dæ ha mykjy å sæa kåsslags vær de va, heilst skul dæ væra overskya å jeinne skøidde, for da va måssån pasle fuktog. Værst va de, når dæ va sol å turrvær, for da måtte'n ut grytile, jeinne ve tritin um mårån. Da va de um å jera å kaste ihop hauge så lengje dæ va foktugheit ti måsån. Når sole kom, vart 'n snøgt for turr. Da vart dæ ti for kaffekoking og eting. Seinar bar'n ihop måssån ti såto, te dæ brukte'n repp, nerigast ei korginnrætning. Dæ va lite tå ei konst å få te fine lass. Døm sku væra umlag så lang som slæan, å ikkje særle mykjy breiar. Dæ va um å jera å klemme ihop måssån i siom, stappa'n for mykjy i mitten ville såta kælve.

Når de va lagle vær, va måssåsanking eitt artogt å trivle arbei.

Når så kaildin kom ut i november, fraus såtun; på dein fyste sjogen skul måssån lynnas ihop nerigar sæter'n, for seinar å bli kjørt åt bygden.

Lynninge kunn te tie væra dramatisk, viss dæ blæste upp te storm å ein va langt inni fjeillé. Da va dæ te go jølp um ein ha ein hæst som ha evna te å finne veigen sjøl. Dæ va nogre slike, som va riktog goe åt dæ.

Tjue lass nok

Det var vanlig å ligge på setrene når en dreiv med måssåtåking. Enkelte av dem som ikke hadde seterhus hadde måssåbuer på Tjønnbakken – ofte var det to garder i lag. Buene var murt inn i bakken av gråstein. Den nedre delen ble brukt som stall. Den øvre, som var laftet eller som var i bindingsverk, var for måssåkjører'n.

Det var vanlig å ta ca. 20 lass måsså årlig. Den ble tatt på forskjellige steder. Det ble tatt noe i Ranglarhø hvert år. Den kunne hentes tidlig på vinteren. El-



På heimtur med måsså.



Måsså er fint tilleggsfór.

lers ble måssån tatt på Storhaugen, Spranghaugen, Illmannhø, Lurven, under Randen og på Ljosåmyrbakkene.

Dette året ble måssån tatt på Storhaugen.

– Far var bare gutungen og var med bestefar. De lå på setra. Rasmus Kleivmellom hadde også måsså på Storhaugen, og lå i nordre Kleivmellomsetra. Det var vanlig at alle satte sin ære i å være tidlig ute om morgenen. Rasmus skulle bestandig være først, og samme hvor tidlig far og bestefar var ute, så møtte de Rasmus med lass. Da sa bestefar at «i mårgå ska oss værre fyst». De la seg ikke, men dro ut først på natta. De stappa høy i bjølla på hesten da de kjørte forbi Kleivmellomsetra. Da de kom kjørandes nedover Tjønnbakken, møtte de Rasmus, og ropte at han var seint ute. Men da fikk de ikke noe svar.

Syvers første tur

Syver var så vidt konfirmert da han første gang var med på måssåtåking, sammen med Tomas og far sin. De tok måsså på Spranghaugen. Det var dårlig måssåvær, for tørt. Derfor måtte de ut styggtidig, ved tretida, for å være inne i fjellet når det ble såpass lyst at det gikk an å kaste måssån i hauger.



Måssåbu fra Kampen.

– Jeg husker jeg gikk og småsov, der jeg labba oppover Tjønnbakken i mørket, minnes Syver.

De kastet i hauger til sola kom, før måssån ble for tørr. Da det ikke gikk an å kaste lenger, tok de mat-pause og gjorde varme og kokte kaffe. Seinere var det å bære måssån sammen og sette såter. Når de hadde satt såter av den måssån de tok om natta, var de ferdige for dagen.

– Vi kom ned på setra igjen ved ett-to tida. Da var det en som kom tidlig i seng, sier Syver.

Vågal ferd

Syver forteller at det en vår ble lite med fór. På toppen av Ranglarhø hadde det blitt stående igjen ei måssåsåte. Dette var ved påsketider, og det var umulig å komme inn dit med hest.

– Far fikk med seg Ola Tamburstuen for å forsøke å dra såta på skikjelke ned til setra. De fant såta og fikk lastet den på skikjelken. Far skulle gå foran på ski å styre, mens Ola skulle gå bak å bremse.

Nedover Tjønnbakken stupte Ola, og måtte sleppe taket.

– Det begynte å gå fortere og fortere, og far ble reddere etter som farten økte. Lasset gjorde store hopp på skaren, men far hadde ikke annet å gjøre enn å holde seg på beina. Det greidde han, og ferden stoppet ovenfor Gjeitsidensetra, forteller Syver.

Forkjørsrett for bestefar

Syver forteller ei anna historie:

– Bestefar dreiv og kjørte måsså ned fra setra, og var tidlig ute som vanlig. Ottdølene som var på tur etter måsså hadde lengre veg, og var alltid seinere ute enn bestefar. Han var alt på veg nedover da de møttes. De måtte da ut av vegen, og dette ville de ha slutt på.

En dag på etterjulsvinteren med mye snø, nektet de å kjøre av vegen. Det var mange hester, og karene

hadde samlet seg. Den første hesten sto der Ultungvegen tok av.

– Bestefar forsto hensikten, han tok tomløkka og ga den første hesten et rapp. Den satte avgårde innover Ultungvegen. De andre hestene satte etter, dermed var vegen fri, og bestefar kunne kjøre.

Det siste måssålasset til Ulvolden ble kjørt med hest i 1950. Andre dreiv på med hest til 1954/55, og det absolutt siste måssålasset ble kjørt ned med bil omkring 1960.

Pensjonert gardbruker og altmuligmann

Vesl-Syver på fjellet

Det er sommer på Mysusetet. Året er 1996. Det er klar blå himmel, tørt, varmt og stillt der Kjell Arne og jeg tar oss fram i den gode ettermiddagssola langs den fossende Ula, på veg til Lurven og Syver – Vesl-Syver som han ble kalt i yngre år.

Lurven har vi alltid hørt om, men aldri opplevd. Det skulle vi nå. I bjørkeholtet ned mot elva og i det evige elvesuset ligger steinbua hans Syver, trygt og fast, stein på stein, lagt av han, Kari og Reidar i unge år. En hengelås på ei vindskjev dør forteller at her er ingen Syver.

Vi spør en hyttenabo fra Oslo om hun kjenner Syver Ulvolden.

– Syver ja. Selvfølgelig. Men han treffer dere helst



Ola (t.v.) og Syver.

Steinbua «Lurven» som Reidar, Kari og Syver murte opp ved Ula.



i hytta hans på kvea. Der bor han når han arbeider, i Lurven er han når han har fri, er svaret.

Det er sein ettermiddag da vi står framfor grind-sleet ved Ulvoldskvea. Utenfor gjerdet står en gul personbil, ikke akkurat noen veteranbil av det gode gamle slaget, men velbrukt og iallfall av gammel årgang. I baksetet ligger noe arbeidsredskap. Det er nygruset innom grindsleet, på nedsida er det muret opp en solid, høy og brei gråsteinsmur; her er nok noe på gang.



Fra setra med hytta som ble flyttet fra «innpå høe».

Syver tar imot oss i den vesle hytta si. Håndtrykket er fast, neven grov og ru. Den lange kraftige kroppen hans er kanskje ikke så spenstig og rak lenger, lite hår, og tenner som har sett bedre dager. Men smilet er der, og arbeidsgleden.

Han har vært i Ultunga idag. Det var en hytteeier som skulle ha vekk en bergnabb, det greidde Syver med muskelkraft og slegge. Nå er han i sitt åttiende år og mye av tida bruker han her inne, helst for å hjelpe andre. Få, om noen, kjenner Mysuseter bedre enn han.

Hytta har han flytta hit fra skogteigen oppå hø'n ved Tjyrugeilen, og laftet opp igjen – et krypinn passe for han. Det var Torbjørn som tømret den, med hjelp fra Knut som gutonge. Hytta er like enkel som han sjøl, bare det mest nødvendige finnes. Men litt av utviklingen har han likevel tatt med seg; innlagt strøm, og på bordet ligger mobiltelefonen. Over døra henger et par dusin hyttenøkler, noen med trespildirer med navn som «Rondestøl» og «Rondsja». Andre er navnløse, likevel vet Syver godt hvor de forskjellige nøklene hører til.

Syver er nærmest en institusjon på Mysuseter. Hytteeiere av både gammel og ny generasjon kjenner ham, og betror ham sine nøkler for at han skal se til hyttene deres.

Om Mysuseter

Kaffekoppen hans står på bordet, svart etter mange dagers bruk. Det er som det skal, det er bare Syver sjøl som drikker av den, likevel. Snart kommer Nescafé og snipper på bordet, og Syver begynner å fortelle:

– Jeg husker første gangen jeg gikk til Mysuseter. Det var sammen med Tomas, og jeg var seks år gammel. Vi hadde med oss ei spesiell flat flaske med melk i. Da vi kom til den skarpe svingen ved Raumelsbakken, der det i dag står et skilt med «Kvillarstelle», pekte Tomas mot Kvitskriuprestein og sa :



– Der bur'n Kaku-Jakup, og der kein ein få så mykky kaku ein berre vil.

Han husker at tante Ellen var budeie. Når det kom turister for å kjøpe melk gjemte han seg bak slipsteinen, for han var sjenert for fremmede.

– Hvor lenge siden er det setra ble bygd?

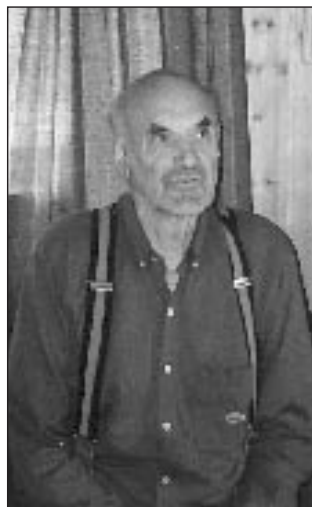
Syver tar seg til haka, og drar fingrene ettertenksomt over daggamle skjeggstubber.

– Den har iallfall stått i generasjoner. Jeg vet at oldefar stelte på den i 1885, og jeg husker at i møn-såsen i stugu var det hogd inn «1844». Men jeg tror nok at setra er fra 1700 tallet. I tjueåra skifta far ut torv og never med skikkelig skiferstein. Han og Mathias Rønningen hadde fjøset nede for å skifte ut stokker og for å skjøte på i lengda.

Om garden

Syver begynte å hjelpe til på garden fra han var liten.

– Det var forskjellig arbeid, slik som å pumpe for hand fra en brønn som sto ute i garden, det var jo ikke innlagt vann verken i fjøs eller inne den tida. Da jeg ble gammel nok, var det å lære å kjøre med hest. I åra framover var jeg heime og deltok i gards-



Vesl-Syver.

og skogsarbeid, inntil jeg gikk et år på Klones landbruks- og husmorskole. Etter Klones, var jeg med på opprenskingen etter flommen i 1938.

– Når ble de forskjellige husene på garden satt opp?

– Våningshuset satte oldefar opp i 1856. Da han kjøpte garden elleve år tidligere hadde han med seg et stabbur fra Søre Kleivmellom, det er det samme som står der i dag. Gamlestugu sto ut mot vegen, nord for fjoset. Denne stugu ble revet i tjuåra, og ble solgt til Haugaløkken. Her sto også eldhuset.

Så var det veslestugu, opprinnelig ei jordstugu uten takåser, men med stokker som sto opp mot midten, der røyken gikk ut høyt oppunder taket. Det er sagt at denne stugu har stått på Ulvolden sida skottetida, altså først på 1600-tallet. Et årstall var nemlig hogd inn i eine stokken. Stugu ble revet, og Knut bygde seg hytte av den på Ulvoldteigen. Den ble hetende for Skottbu.

Steinfjoset var det oldefar som satte opp. Midt i garden sto geithuset, som far brukte som løe. Det er revet og satt opp som peisstugu på dagens campingplass.

Mot slutten av krigen begynte far å tenke på å bygge seg føderådsbygning. Det ble hogd tømmer i



Opprydding etter låvebrannen på Ulvolden i 1959, fra venstre: Ludvik Kolbotn, Kjell Tamberstuen, Olaf Bekken og en ukjent person.

Uldalen. Olav Bekkemellem tømret, og hadde med seg Torbjørn i lære. Bygningen stod ferdig i 1945/46.

I 1959 brende fjøs og låve, og nytt ble bygd lenger inn på jordet. De gamle murene ble revet. Det angrrer jeg på i dag, erkjenner han.

Om vatningen

– Hvordan var det med vatningen fra gammelt av?

– Det var jo Ula som var vasskjelda for gardene på Selsverket. Vannet ble tatt ovafor mølla på Stampen og ledet i grøft sørover Verket. På Ulvolden, som var lengst sør, ble det ofte lite vann når det var tørre somre. Når vannet ble borte var det å gå til Stampen og forsøke å demme på mer.

Denne vatningen var reine vitenskapen, det. Fra vassgrøfta ble vannet ledet ut på jordet i flere nye grøfter. Fra hver av dem gikk det sidegrøfter, slik at en fikk vann over hele jordet. Hvert år ble det laget nye grøfter, vi brukte da en plog som vi drog etter oss. Etter at det var sådd, sleppte vi på vannet. Når det spira, gikk vi å trakka, som i gjørme, for å få spirene ned i åkeren. Dette var en effektiv måte å vatne på, en tradisjon som var videreført fra far til sønn gjennom generasjoner.

Det blir fortalt ei historie fra slik vatning. Det var ein fra Lykkjun som drev å vatna på Formo. Det tok til å regne, og da var det ein som sa:

– Nå vatna'n sjøl nå.

– Ja, men'n trakka ikkje, svarte Lykkjun.

Far fortalte ei historie fra vatningen fra Selsverket. Gamle Anton Lie var noe av en skøyer, han la ofte av vatnet så de sørover ble vasslause. Lærer Ottesen, Gamle-Ola Smedstuen og far var en gang ut-satt for dette. Så snart de hadde vært nordover og fått på vatnet igjen, så ble det borte. Dette ble de lei av, og de ble enige om å ta Anton fatt. Da de kom til Garden å skulle gå inn, sa Gamle-Ola, en ordentlig ringrev:

– Jeg står igjen her jeg, og passer på om han kommer her.

Ottesen og far gikk inn, men Anton var ikke å finne. Og det var antakelig det beste, i den sinnstemningen de var i.

Om krigsvåren

Syver var med i felttoget i Sør-Norge i 1940. Han avtjente seks måneders verneplikt i Garden fra høsten 1938 til våren 1939. Den 25. mars 1940 møtte han til nøytralitetsvakt på Trandum.

Han forteller:

– 8. april, om kvelden, gikk jeg vakt i leiren fram til midnatt. Jeg hørte noen offiserer si at det er nok ikke lenge før vi er innblandet i krigen.

Noen få timer etter, omlag klokka 04.00, går alarmen. Det er blitt tirsdag 9. april, landet vårt er i krig, på norsk jord.

Fra depotene fikk vi utlevert nødvendig utstyr og klokka seks presis stilte vi feltmessig. Soldatene delvis marsjerte, delvis kjørte buss. Retningen var Oslo. Det ble stopp i nærheten av Bjerkebanen, hvor jeg ble satt til å dirigere bussene med soldater til rett plass. Ei dame viste meg dagens avis med bilder av tyskerne som marsjerer opp Karl Johans gate.

Tyskerene rykket raskt nordover. Kompaniet vårt drar etter, først til Tangen, der vi fikk utlevert ski. I ryggsekkene bærer vi med oss dynamitt. I Odalen overnattet vi i en låve. Vi gikk i stilling ved Morskogen, der vi kom i trefning med tyskerne.

De rykket nordover til Koppang, og vi fulgte etter mot Rena. Herfra gikk kompaniet vårt på ski til Sjusjøen og videre til Venabygd fjellet. Vi skulle til Kvam for å stoppe tyskernes frammarsj nordover dalen. Før vi kom så langt var trefningene i Kvam over.

Kompaniet vårt besto av norddøler. Heidøler og vagværer tok av ved Sjoa, og opp Heidal. Jeg hadde ansvaret for å føre lesjinger, døvringer og selværer nordover fjellet fra Ringebu til Mysusetter. Vi gikk om natta, om dagen var snøen for blaut. Tidlig om morgenen den tredje mai var vi framme. Ved Loft-

gårdshotellet ble vi avvæpnet av norsk befal. Felttoget var over for kompaniet vårt.

Familien var evakuert til setra, og det var selvfølgelig gjensynsglede da jeg kom dit. Jeg bar jo uniform, og mor var ikke sein om få gravd den ned under ei gran, oppover mot Gråhø. Militærskiene hogde jeg opp og brente. Mange år etter fant jeg den opprätne uniformen.

I disse første krigsdagene lå jeg på Tomas sitt rom på hotellet. En morgen våknet jeg av ei skuddsalve. Det var engelske soldater som ble tatt til fange av tyske soldater.

Tidlig «pensjonist»

Syver tok over garden i 1947. Han giftet seg året etter, og han og kona Ragnhild flyttet inn i hovedbygningen. Far og mor hans ble føderådsfolk, og sammen med familien flyttet de inn den nye føderådsbygningen.

– I tida fra bestefars tid, da garden var på omkring 50 mål dyrket jord, er det i fars og mi tid lagt ytterligere 50 mål under plogen. Jeg var tretti år da jeg tok over garden. Så gikk det nye tretti år, og det var tid for meg å overlate garden til neste generasjon. Far og jeg var således begge omkring seksti år da vi kom på føderåd, sier han.

Syver forteller at han fikk bedre økonomi etter at han gav fra seg garden. I tida etter har han alltid hatt nok å gjøre, særlig her innpå fjellet. Her får han nesten mer arbeid enn han rekker over, og her trefter han mye kjentfolk, både døl og byfolk.

– Skull e gått ti eille di måltide e æ bedt ti, så hadde litte vorte gjort. Her trivst e innpå, e keinn kje bære hå dæ, e, sier Syver.



Tvillingenes 50-årsdag i 1983 samlet åtte søsken: Bak (fra venstre): Ragnhild, Kari og Anne Marie. Foran: Arne, Knut, Rolf, Ola og Syver.

Kilder

Syver Ulvolden
Ola Ulvolden
Anne Marie Mæhlum
Engebret Ulvolden
Rolf Ulvolden
Arne Ulvolden
Ragnhild Bakke
Knut Ulvolden
Slektsoversikt ved Steinar Lindstad
Riksarkivet/Statsarkivet i Oslo
Statsarkivet i Hamar
Nordalsarkivet ved Tor Stallvik
Sorenskriverkontoret i Nord-Gudbrandsdal
Ulrich Frederik Gyldenløve og hans descendenter.
 Særtrykk av personalhistorisk tidskrift,
 O.v. Munthe af Morgenstjerne, København 1923
Informasjonssenter for bergverk og steinindustri i
 Sel kommune
Familiearkiv
Folketellingslister for Sel
Skriftlige og muntlige beretninger fra familien
Årbok for Gudbrandsdalen, 1978

For detaljerte kildehenvisninger kontakt:

Per Erling Bakke, Selsrogt. 7, 2670 Otta
Kjell Arne Bakke, Sinsenvn. 71, 0586 Oslo

